

תּוֹשָׁבֵי
NISAN
IJAR
רוֹשׁ חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU



Synagoga v Čáslavi – schodiště na ženskou galerii.
(K textu na str. 8–9, 13.) Foto Klára Lieblová, 2022.

JOM HA-ŠOA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Židovská obec v Praze zve vás a vaše přátele a známé na tryznu za české a moravské oběti genocidy Židů při příležitosti Jom ha-šoa, Dne šoa, spojeného se čtením jmen zavražděných žen, dětí a mužů. Koná se **6. května** od 10 hodin v Pinkasově synagoze. *žop*

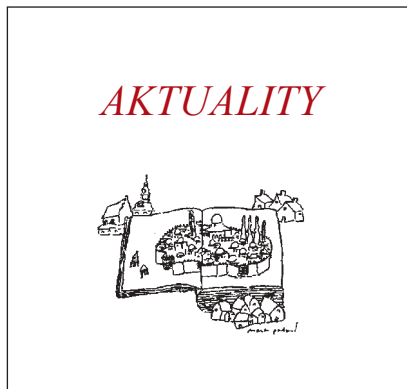
JOM HA-ŠOA NA MARIÁNSKÉM NÁMĚSTÍ

Veřejný maraton čtení jmen obětí holokaustu z území Československa pořádá dne **6. května** odpoledne Institut Terežinské iniciativy. Letos se koná v 31 městech po celé ČR. V Praze se uskuteční na Mariánském náměstí (před kašnou sochy Terezy) od 14 do 17 hodin. Ve výstavních prostorách Klementina bude současně umístěna MemoryMap, zobrazující dějiny holokaustu v Praze. *iti*

OTEVŘENÍ SYNAGOGY V BUDYNI

V úterý 16. dubna se v Budyni nad Ohří ve zdejší pozdně klasicistní synagoze konalo slavnostní ukončení její obnovy, která proběhla v letech 2021–2024 zejména díky podstatnému finančnímu příspěvku z Fondů EHP z Islandu, Lichtenštejnska a Norských fondů. Na obnově se však financováním stavebního a restaurátorského průzkumu a projektu obnovy prostřednictvím NF Zecher v předchozích letech podílela také Federace židovských obcí v ČR. Na slavnost v opravené synagoze přišla téměř stovka místních obyvatel a pozvaných hostů, zástupců norského velvyslanectví, ministerstva financí a Národního ústavu památkové péče, ale také zástupci FŽO v ČR, Nadačního fondu Zecher a Matany, a. s. Potěšitelná byla i účast architektů z projekční kanceláře Soukup z Plzně, restaurátorů nástěnných maleb a kovových prvků a dalších spolupracovníků stavební firmy Tomáš Hlaváček, která realizaci obnovy provedla.

Starosta města Budyně Ing. Petr Kindl přivítal hosty, především zástupce norského velvyslanectví, které věnovalo rozhodující prostředky na revitalizaci ve výši 22 milionů korun. Norský velvyslanec vyjádřil své potěšení z účasti své země na tomto projektu a neobyčejně efektivním vynaložení prostředků z Norských fondů na projekt, jenž přispěje k zhodnocení kulturní historie regionu a tím i celé Evropy. Zástupkyně Národního památkového ústavu a krajského střediska památkové péče ocenila příkladné provedení obnovy histo-



rické stavby, která významně obohatí památkový fond města. Fotografie a další údaje o obnově synagogy lze nalézt na www.synagogabudyne.cz. Podrobnější článek o historii a rekonstrukci synagogy bude následovat v červnovém čísle. *ap*

SPOMIENKA NA VRCHU ROH

V nedělu 7. apríla si na vrchu Roh v Lubine pripomenuli pamiatku Rudolfa Vrba (1924–2006) a Alfréda Wetzlera (1918–1988). Pietne podujatie sa konalo pri pamätníku padlým partizánom v Slovenskom národnom povstaní pri príležitosti 80. výročia úspešného útoku z tábora smrti Auschwitz-Birkenau v apríli 1944. V podrobnej Osvienčimskej správe, ktorú spisali v Žiline, uviedli údaje o počtoch väzňov a organizácii hromadného vraždenia Židov v tomto tábore smrti. Bol to jeden z prvých písomných dokumentov očitých svedkov o holokauste.

Po vypuknutí SNP sa Vrba a Wetzler pripojili k partizánskej skupine Hurban, ktorá pod vedením Miloša Uhra operovala v podjavorinskom kraji. V areáli pamätníka sú umiestnené pamätné tabule venované Vrbovi a Wetzlerovi.

Akciu zorganizovali bývalý starosta obce Lubina Milan Ostrovský spolu so správkyňou Múzea Samuela Štúra v Lubine Oľgou Hrabovskou a Martinom Poriezom zo židovskej komunity v Novom Meste nad Váhom. *J. Mielcarková*

ŠTÍT NA TÓRU SE VRACÍ DO ŽMP

Do Židovského muzea v Praze (ŽMP) se v dubnu vrátil štít na Tóru, který se měl prodat v aukční síni Sotheby's. Vzácná stříbrná ozdoba Tóry byla zeizena v poválečném období a následně vyvezena z teh-

dejšího Československa. ŽMP pohřešovaný předmět identifikovalo v katalogu newyorské pobočky známého aukčního domu Sotheby's a v dubnu jej získalo zpět do svých sbírek.

Štít nechali zhotovit jako součást dvojice vzájemně velmi podobných štítů manželé Leopold a Rosalie Schmolke v roce 1886, poté jej darovali synagoze v Dolních Kralovicích, ta byla postavena zřejmě na místě starší budovy z roku 1717. Dárci pocházeli z nedaleké obce Zahradka (židovské osídlení Zahradky sahá do 17. století), která byla v 70. letech 20. století zatopena a dnes se nachází na dně želivské přehrady. Zahradka s necelou tisícovkou obyvatel měla zajímavé dějiny – působil zde například farář Josef Toufar. Zdejší židovští obyvatelé byli členy židovské náboženské obce v Dolních Kralovicích.



Štít na Tóru je součástí souboru ozdob svitku Tóry a je pomocí řetízku zavěšován na jeho přední stranu. Štít navrácený do sbírek ŽMP byl zřejmě vyroben v jedné z pražských stříbrnických dílen, vzhledem k dataci v dedikačním nápisu v roce 1886 nebo krátce před tímto datem. Mírně neobvyklá je výzdoba štítu, jejíž součástí jsou na dobu

vzniku předmětu již poměrně vzácně se vyskytující postavy Mojžíše a velekněze Arona přidržujících středové desky Desatera. Tento motiv se objevuje spíše ve starším období u štítů vzniklých ve Slezsku a na Moravě. Zajímavé jsou také velmi malé rozměry štítu. *Z tiskové zprávy ŽMP*

OBSAH

- Slovenské volby **3**
- Komentář k Tóře, bohoslužby **4–5**
- První oběť je vždy pravda
rozhovor s Lukášem Přebylem **6–7, 10**
- Příběh synagogy v Čáslavi **8–9, 13**
- Zemřel Daniel Kahneman **11**
- Dokonale internacionální rodina
Winternitzových **12–13**
- Městečko na kraji dějin **14**
- Za sochařem Richardem Serrou **15**
- Izrael – Palestina. Krátka historie **16**
- Pátečníci na snímcích K. Čapka **17, 19**
- Z veršů Miloše Doležala **18–19**
- Děti z Izrie **20**
- Izrael: Írán: akce a reakce **21**
- Výběr z českých médií **22**
- Projekt Lost Library **23**
- Nové knihy, kulturní pořady **24–25**
- Zprávy **26–28**

Slovenskí voliči v roku 2024 opätovne volili hlavu štátu. Prvé kolo prezidentských volieb sa uskutočnilo 23. marca. Vzhľadom na politicky silne polarizovanú spoločnosť bolo už pred prvým kolom jasné, že domácim pánom prezidentského Grasalkovičovho paláca a šiestym prezidentom Slovenska sa stane až víťaz druhého kola. V prvom kole pri 51% účasti oprávnených voličov sa na prvom mieste prekvapujúco ocitol prozápadne orientovaný dlhoročný kariéry diplomat Ivan Korčok (získal 958 tisíc hlasov, čo je 42,52 % voličov), druhý bol Peter Pellegrini, kandidát súčasnej koalície a aktuálny predseda parlamentu (37,03 %, 834 tisíc hlasov), na treťom mieste sa umiestnil

extrémne proruský, mnohými kauzami smútne preslávený Štefan Harabin (11,74 %), ďalej kandidát maďarskej strany Aliancia Krisztián Forró (2,91 %), expremiér Igor Matovič (2,18 %), bývalý minister zahraničia Ján Kubiš (2,04 %), občiansky aktivista Patrik Dubovský (0,71 %), Marian Kotleba (0,57 %) a napokon poslanec Milan Náhlík (0,14 %).

Rozhodujúce druhé kolo volby prezidenta medzi P. Pellegrinim a I. Korčokom sa konalo 6. apríla a vyhral ho Peter Pellegrini so ziskom 53,12 %, respektíve s 1 409 255 hlasmi pri volebnej účasti 61 % oprávnených voličov. Stane sa šiestym prezidentom SR a v polovici júna nahradí na poste prezidenta dosluhujúcu prezidentku Zuzanu Čaputovú. Ide o najtesnejšie víťazstvo v histórii prezidentských volieb, aj keď percentuálny rozdiel medzi ziskom kandidátov je väčší, než očakávali prieskumné agentúry.

Za ziskom Petera Pellegriniho a jeho tímu stojí obrovská kampaň. Oproti prvému kolu dokázal zmobilizovať o 600 tisíc hlasov viac. Je (bude) legitímne zvoleným prezidentom. Problémom je však spôsob, ako sa ním stal. Do paláca sa dostal opakovanými klamstvami, šírením strachu, úmyselnou polarizáciou spoločnosti a paktovaním s extrémistami. Jeho kampaň bola finančne netransparentná a výrazne prevýšila limit výdavkov podľa zákona.

Do kampane sa zapojili influenceri, ktorí podporili Pellegriniho, poštové

schránky zaplavili letáky, politici strany Hlas platili masívnu (anti)kampaň na sociálnych sieťach proti Korčokovi. Svoju rolu zohralo aj nesystémové pridelenie odmien (krátko pred voľbami) pre štátnych zamestnancov. Pellegriniho podporili maďarské štátne médiá. Maďarská televízia MTV, ktorú sledujú slovenskí Maďari žijúci na juhu Slovenska, počas moratória opakovane odvysielala polhodinový rozhovor s Pellegrinim.

SLOVENSKO VOLILO PREZIDENTA *aneb Cestou z Európy na Balkán*

Za obzvlášť znepokojivé považujem vyjadrenie podpory pre Pellegriniho zo strany trestne stíhaného neonacistu Daniela Bombica alias Dannyho Kollára, ktorý sa pred slovenskými orgánmi skrýva v Londýne. Bombic je výraznou postavou dezinformačnej scény, vystupuje na YouTube, Telegramu či Twitteri. Je stíhaný pre extrémizmus, nebezpečné prenasledovanie, ohováranie a elektronické obťažovanie. Trestnému stíhaniu sa zatiaľ vyhýba, sú na neho vydané tri medzinárodné zatykače. Bombica sledujú na sociálnych sieťach desiatitisíce ľudí. V jeho vystúpeniach sa hajluje, objavujú sa ako hostia poprední predstaviteľia neonacistickej scény, normou sú antisemitské náračky.

Denník Sme má k dispozícii viacero fotografií, kde Bombic pózuje s Rastislavom Rogelom, spevákom neonacistických skupín Krátky proces a Juden Mord. (O aktivitách neonacistu Rastislava Rogela písal *Rch* v roku 2020 v súvislosti s akciou Šašovia, keď slovenská polícia zadržala osem ľudí, okrem iných bubeníka skupiny Krátky proces Josefa Pokorného žijúceho v českom Děčine.) Pripomínam, že Rogel patril v 90. rokoch k najznámejším postavám neonacistickej scény. Po roku 1999 vydala jeho kapela Juden Mord album s titulom *Arbeit Macht Frei*.

Je zarážajúce, že všeobecne známy neonacista sa stal hosťiteľom celej „generality“ strany Smer SD, s ktorými robil streamované rozhovory. Virtuálne

alebo osobne hostil premiéra Roberta Fica, ministra obrany Roberta Kaliňáka, bývalého policajného prezidenta a poslanca Tibora Gašpara a naposledy ministra vnútra Šutaja Eštoka, pod ktorého patrí polícia aj Národná kriminálna agentúra (NAKA), ktorá má extrémizmus vyšetrovať. Aj podpredseda parlamentu a predseda koalície SNS Andrej Danko sa osobne dostavil do Bombicovho londýnskeho štúdia

Najsilnejšia vládna strana Smer (a rovnako jej klon – strana Hlas), ktorá sa v minulosti označovala za „hrádu proti extrémizmu“, posla svojich vrcholových predstaviteľov do štúdia puncovaného neonacistu a považuje za normálne, že si v najlepšej zhode

spolu hrkútajú. Na kritiku odpovedajú (Šukaj Eštok, Gašpar aj Kaliňák), že platí prezumpcia nevinoty a Bombic je stíhaný „iba pre svoje názory“.

Už v sobotu pred polnocou (keď bolo zrejme víťazstvo Pellegriniho), ohlásil Bombic návrat na Slovensko. Pri pomeroch, aké na Slovensku dnes vládnu, sa nedá vylúčiť, že bude vyšetrovať svojich vyšetrovateľov...

Pellegrini, respektíve Fico, zvíťazili, ovládli štát. Ich víťazstvo stojí na klamstvách o tom, že Korčok by zatiahol Slovensko do vojny na Ukrajinu, na šírení strachu a nenávisťi proti prozápadnej, liberálnej časti Slovenska. V slovníku súčasnej koalície sú pojmy ako „liberálny“ alebo „progressívny“ nadávky.

Rád by som tento report skončil niečím pozitívnym. Preto spomeniem v úrade končiacu prezidentku Zuzanu Čaputovú. Bola a je dokonalým protipólom budúceho prezidenta. Slušná, charakterná, diplomatická, mala jasné postoje, reagovala pokojne, primerane, slušne a odborne. Nie je náhoda, že súčasná vládna koalícia, ale predovšetkým strana Smer SD ju brutálne napádala. Prezidentka Zuzana Čaputová odíde zo svojho úradu so čťou a vztýčenou hlavou. Je to skutočný slovenský zázrak. Dúfam, že zázrak sa na Slovensku niekedy v budúcnosti zopakuje.

JARO FRANEK, Bratislava

SMRT AHARONOVÝCH SYNŮ Acharej mot (3M 16–18,3)

Po smrti dvou synů Aharonových při jejich službě před tváří Hospodina, kdy byli usmrceni, řekl Hospodin Mošemu: „Pověz svému bratru Aharonovi, ať nepřichází v libovolný čas do svatyně, od závěsu dovnitř před kryt, který je na truhle za závěsem, a nebude usmrcen, protože se tam budu zjevovat nad tím krytem v oblaku.“

Těmito slovy začíná oddíl Acharej mot, zabývající se hlavně bohoslužebními obřady, předepsanými pro Den smíření. Hrají však nadmíru významnou roli při posuzování záhady, proč byli Nadav a Avihu usmrceni. Důvod, proč je to připomenuto právě v této souvislosti, komentuje Raši jako výstrahu, aby Aharon „nezemřel, jako zemřeli jeho synové“, tj. aby se on a jeho zbývající synové nedopustili téhož, proč byli usmrceni jeho dva nejstarší.

Výstraha se však vztahuje na čtenáře, jenž je konečným adresátem problému důvodu jejich usmrcení. Tím bylo, jak se zdá, že vnesli nebo měli v úmyslu vnést do svatyně prakticky cizí oheň, a kdyby to byl oheň, který byl přikázán, nebyl by to eš zara, oheň cizí, a nebyli by usmrceni. Oni však přinesli oheň, který přikázán nebyl, a byli usmrceni ohněm, který vyšel od Hospodina, aby strávil oběti na oltáři.

Soustředíme-li se však na znění věty, již nás Tóra o události informuje, měli bychom si všimnout, že když do lopatek kladli oheň, Tóra jej ještě neoznačuje za cizí. O cizím ohni je řeč teprve poté, co na něj položili kuřidlo a přiblížili před tvář Hospodina cizí oheň, který jim nepřikázal. Z toho lze pak soudit, že se oheň stal cizím až po položení kuřidlové směsi na něj a oblaku spalovaného kuřidla ke tváři Hospodina. Výtka, že nevyčkali ohlášeného zjevení Boží přítomnosti ve svatyni a použili ohně z oltáře, na němž byly už předtím spalovány oběti, nemá opodstatnění.

V bibli a rabínské tradici se na rozdíl od termínu eš zara, cizí oheň, setkáváme s termínem ketoret zara, cizí kuřidlo. Tím by směs byla, kdyby nebyla připravena z ingrediencí lidu Izraele, či podle tajeného předpisu, nebo byla použita k soukromým účelům. V obou případech hrozí Bůh smrtí. To vede některé komentátory k závěru, že synové Aharonovi k výrobě kuřidlové směsi nebrali byliny a další přísady do směsi od dětí Izraele,

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC



Mark Podwal: Hebrejský měsíc sivan.

zapomínají však, že by v tom případě už měl být v textu jako cizí označen ketoret.

Vrátíme-li se proto k výstraze Aharonovi, již začíná oddíl Acharej mot, varuje ho Bůh prostřednictvím Mošeho, aby nepřicházel do svatyně v libovolný čas. O hrozbě usmrcení se však v tomto textu mluví v souvislosti s jediným dnem, kdy vstoupit do nejsvětější svatyně, kde se bude Šechina zjevovat v oblaku nad krytem svatě schránky, bylo jeho povinností.

Raši však připomíná, že kuřidlo bylo obětováno „tamid“, stále, a nejen v Den smíření, byť ne za závěsem v nejsvětější svatyni. Oblakem, který je tu uváděn, není amud he-anan, sloup oblaku, který halil Boží přítomnost od východu z Egypta, nýbrž anan haketoret, oblak kuřidla, jež obětovali kněží minimálně dvakrát každého dne, když přicházeli upravit světla na menoře. Kuřidlo bylo obětováno na zlatém oltáři, ale v Den smíření, kdy s ním vstupoval velekněž před tvář Hospodina za závěsem, který odděloval nejsvětější svatyni od zbývajících příbytků, sloužil oblak k tomu, aby tam sídlící Šechinu zahalil, a velekněž nebyl usmrcen.

V souvislosti se smrtí jeho dvou synů, nelze podle mého pochybovat o tom, že totéž, před čím varoval Bůh jejich otce po jejich smrti, učinili sami, aniž by k tomu v osmý den zasvěcení svatostánku byli povoláni a ne v Den smíření. Proto budoval rabi Šlomo Efraim Lenčic zl. svůj komentář na úvaze, že přišli do svatyně „štujej jajin“, opili vínem, protože před konzumací alkoholu varoval Bůh Aharona ihned po tragédii. Cizím ohněm nebylo však pro pražského vrchního rabína nic jiného než působení vína na povznesení lidské psychiky, a shrnuje tak všechny prohřešky jeho synů, které lze odvodit z textu Tóry k ospravedlnění jejich usmrcení.

Tato tradice se také zakládá na popisu události, spojené se zjevením Šechiny na hoře Sinaj. Po odeznění šofaru směli na horu vystoupit i nejpřednější z lidu, především Aharon se svými syny, a tak Nadav a Avihu viděli Boha Jisraele ... a patřice na Boha, jedli a pili. Bůh je za to bezprostředně nepotrestal, ale když přišli s kuřidlem do svatyně, aby si ten zážitek pod vlivem alkoholu zopakovali, byli kvůli tomuto cizímu ohni usmrceni.

Jak si ale vysvětlit žádost praotce Jicchaka, aby mu jeho prvorozený syn připravil a přinesl pochoutku, a on mu tak požehná před jeho smrtí celou duší? Nepřipravil a nepřinesl mu ji sice prvorozený Esáv, ale druhorozený Jaakov, ale požehnání dostal. A co když jíst a pít a stolovat v Boží přítomnosti bylo v době praotců na stejné spirituální výši, jako požitek spravedlivých ze záře Boží přítomnosti v olam haba, budoucím světě, jak jej líčí Talmud? Co když na tom, že přední Izraele při zjevení Boha Izraele na Sinaji jedli a pili, nebylo nic zavrženíhodného, a událost, o níž tu nyní mluvíme, protože k ní došlo ba-šmini, osmého dne, který je chápán jako den mimo čas a výslovně jako olam haba, s tím souvisí?

Tomu nasvědčuje i skutečnost, že Moše hned po odklizení těl bratra utěšoval, že si Bůh, zřejmě právě tohoto osmého dne, chtěl vynutit posvěcení své svatosti na někom z nejbližších. Jeho synové mu však byli patrně ještě blíží nežli oni dva. Přestože takový výklad nemůže nic změnit na tom, že osobní vnitřní oheň nesmí porušit řád kněžské služby, jenž umožňuje setkávání se tělesného s principálně netělesným, transcendentním a svatým, neztrácí tím na významu šíře často protikladných názorů, které od nejstarších dob provázejí snahu ospravedlnit jednání té či oné strany.

EFRAIM KAROL SIDON

MYSLET DOPŘEDU**Behar (3M 25,1–26,2)**

Čtení z Tóry v oddílu Emor a našeho oddílu Behar zahrnuje podobné příkazy, které se týkají počítání času. V oddílu Emor jsme se zabývali počítáním omeru, tedy obdobím 49 dnů mezi druhým dnem Pesachu a svátkem Šavuot, v části Behar čteme o počítání let v rámci jubilejního roku: „Počítej si sedm ročních šabatů, sedmkrát sedm let, a když budeš mít sedm ročních šabatů, čtyřicet devět let, dej troubit sedmého měsíce, desátého dne měsíce v den smíření dejte troubit na šofar v celé vaší zemi. A posvěťte padesátý rok a vyhlaste svobodu všem obyvatelům té země, je to jubilejní rok, zachovávejte ho a každý se vrátí ke své dědičné půdě a každý se vrátí do své rodiny“ (3M 25,8–10).

Všimněme si rozdílů: zatímco při počítání omeru se příkazy uvádějí v množném čísle, počítání let je přikázáno většinou v jednotném, což ústní tradice vysvětlovala tím, že sloveso odkazuje k tomu, kdo počítá. Omer počítají všichni, proto plurál; čas k jubilejnímu roku měl na starosti být jin, konkrétně nejvyšší soud, sanhedrin. Proto singulár.

V tomto systému se leccos dozvíme o podstatě vedení. Jako jedinci počítáme dny, ale naši vůdci musejí počítat roky. Jako soukromé osoby přemýšlíme o tom, co bude zítra, ale pokud něco/někoho vedeme, musíme uvažovat v delším horizontu.

Židovské historii není schopnost myslet dopředu a promýšlet následky rozhodně cizí. Když Mojžíš večer před exodem uvažoval o tom, jak budou Izraelité vyprávět příběh o cestě za svobodou svým dětem, učinil první krok k tomu, aby se judaismus stal náboženstvím založeným na vzdělání, studiu a intelektuálním životě. V Páté knize Mojžíšově sledujeme jeho neuvěřitelné porozumění, když říká, že skutečným úkolem, jež musí Izraelité zvládnout, není otroctví, ale svoboda, nikoli chudoba, ale dostatek, nikoli ztráta domova, ale jeho nabytí. Předpovídá, že časem, až Izraelité zvítězí, možná ztratí svou soudržnost a kolektivní solidaritu. Aby se to nestalo, Mojžíš nastínil společenské principy, jejichž základem jsou dohoda, paměť, kolektivní odpovědnost, spravedlnost, prosperita a péče o sociálně slabší. Do dnešního dne je to nejzdařilejší recept pro fungování silné občanské společnosti.

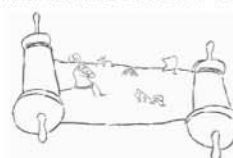
Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách květen 2024 nisan/ijar 5784****Staronová synagoga***V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.*

1. 5. středa	ISRU CHAG	
3. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.06 hodin
4. 5. sobota	ACHAREJ MOT 3M 16,1–18,30	
	hf: Ez 22,1–19	
	perek 1	konec šabatu 21.23 hodin
6. 5. pondělí	JOM HA-ŠOA – na paměť obětí šoa	
8. 5. úterý	1. den Roš chodeš ijar	
9. 5. středa	2. den Roš chodeš ijar	
10. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.17 hodin
11. 5. sobota	KEDOŠIM 3M 19,1–20,27	
	hf: Am 9,7–15	
	perek 2	konec šabatu 21.36 hodin
13. 5. pondělí	JOM HA-ZIKARON	
14. 5. úterý	JOM HA-ACMAUT – den nezávislosti Izraele	
17. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.27 hodin
18. 5. sobota	EMOR 3M 21,1–24,23	
	hf: Ez 44,15–31	
	perek 3	konec šabatu 21.48 hodin
22. 5. středa	PESACH ŠENI	
24. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.36 hodin
25. 5. sobota	BEHAR 3M 25,1–26,2	
	hf: Jr 32,6–27	
	perek 4	konec šabatu 22.00 hodin
26. 5. neděle	LAG BA-OMER	
31. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.44 hodin
1. 6. sobota	BECHUKOTAJ 3M 26,3–27,34	
	hf: Jr 16,19–17,14	
	perek 5	konec šabatu 22.10 hodin

Vysoká synagoga*Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin a mincha ve 14.00 hodin.**O šabatu mincha po obědě (ve 13.40 hodin).*

4. 5. sobota	mincha, maariv a havdala	19.53 hodin
11. 5. sobota	mincha, maariv a havdala	20.06 hodin
13. 5. pondělí	Jom ha-acmaut – maariv	20.05 hodin
18. 5. sobota	mincha, maariv a havdala	20.18 hodin
25. 5. sobota	mincha, maariv a havdala	20.30 hodin
1. 6. sobota	mincha, maariv a havdala	20.40 hodin

Jeruzalémská synagoga*Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.*

PRVNÍ OBĚTÍ JE VŽDY PRAVDA

Rozhovor s historikem a režisérem Lukášem Příbylem

Historik, politolog a režisér (nar. 1973 v Ostravě) LUKÁŠ PŘIBYL studoval na Brandeisově univerzitě u Bostonu, na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, na Středoevropské univerzitě v Budapešti a v Paideia – The European Institute for Jewish Studies ve Stockholmu. Je režisérem a scenáristou cyklu čtyř celovečerních dokumentů Zapomenuté transпорty o deportacích Židů do málo známých táborů a ghet v Lotyšsku, Bělorusku, Estonsku a Polsku, oceněných Českým lvem a Cenou kritiky. V letech 2013–2017 byl ředitelem Českého centra v Tel Avivu, od té doby působí v diplomatických službách, v současné době na ambasádě ČR v Izraeli (předchozí rozhovory s L. P. viz 7/2015, 3/2016). Tento vznikl v půli dubna, tedy půl roku po útoku Hamásu na Izrael.



Foto archiv L. Příbyla.

Jste atašé pro vědu, výzkum a inovace. Jak se taková práce dělá v zemi, která bojuje?

První tři měsíce, tak do poloviny prosince, se absolutně všechno točilo kolem války. V mém případě to znamenalo také sledovat hodiny videí s těmi nejhoršími zvěrstvy. Všechno šlo tehdy pomalu a ztuha. Přibližně od půlky ledna tohoto roku jako by se země rozhodla, že musí nastat „nový normál“. Od té doby se hlavně soustředím na vyhledávání nových možností pro vzájemnou spolupráci v výzkumu, vývoji a byznysu, protože válka nepochybně překreslí mapu příležitostí.

Izraelci říkají, že jsou jako pružina – čím více je stlačíte, tím výše po uvolnění vyskočí. Nastal obrovský boom v různých technologiích, často spojených s válkou, které se ale brzy uplatní v civilním sektoru. A momentálně nám fakt, že jsem z České republiky, všude otevírá dveře.

Izraelci si naši podpory skutečně váží, někdy jsou projevy vděčnosti až dojemné. Lidé nám nechávali děkovné vzkazy na brance ambasády, když se lidé dozvědí, že jste z Česka, přijdou potřást rukou. Izrael je malý, každý zná každého, a s válkou se ještě „zmenšil“, takže využívám předchozích kontaktů a snažím se seznámit se s co nejvíce lidmi a vymýšlet nové věci. Každopádně mám rozpracované projekty od vesmírného

výzkumu přes archeologii a medicínu po pomoc místní akademii věd s konferencí o Kafkovi.

V minulém rozhovoru pro Rch jste chválil izraelskou akceschopnost, schopnost improvizace. Osvědčuje se v současných vypjatých podmínkách?

Určitě. Státní aparát se po útoku probíral poměrně pomalu, ale občanská společnost zareagovala okamžitě. Vznikl tisícíčetenný tým kapacit z různých oborů a jednal velmi rychle. Začal ihned pomáhat zahlceným tajným službám a armádě a analyzoval záběry ze 7. října, kterých bylo jen v prvních dnech po útoku shromážděno na 200 tisíc, geolokalizoval je, experti je okénko po okénku zkoumali.

Identifikovali lidi na nich zachycené, Izraelce, pachatele i velmi často ne zrovna neaktivní „přihlízející“. Snažili se vysledovat, kam mohli být uneseni odvěčeni, kde zmizeli v tunelech. Dnes má každý mobilní telefon, je až neuvěřitelné, s jakou přesností se v některých případech dalo určit, který palestinský „civilista“ se 7. října nacházel v blízkosti některého z unesených, jak blízko k němu nebo jí, kdy a jak dlouho, kdo další byl poblíž, a tudíž má ve svém telefonu další záběry a fotky. Ty shluky slavicích Gazanů kolem obětí zafungovaly samozřejmě úplně stejně, jako nám navigace ukazuje zácpu na dálnici. Místní IT mágové bleskově vyvinuli speciální software, který pomáhal rozpoznat, jestli bezvládní odvěčeni ještě žili, nebo měli zranění neslučitelná se životem apod. Ty různé rychle vzniklé technologie jsou fascinující, byť důvod jejich vzniku je nanejvýš smutný.

To ale už mluvím o době, kdy prvotní šok vystřídal vzdor skrz slzy a zatnuté zuby, hořčičná aktivita.

Izraelská schopnost účelně improvizovat a okamžitě reagovat na situaci je obdivuhodná. Ale asi není jiné cesty, když tu chtějí přežít, poslední útok to znovu ukázal. Každopádně ta vlna souměřitosti, solidarity, vzájemné pomoci a podpory, ochoty obětovat se pro druhé, neuvěřitelná aktivizace občanské společnosti přes určité tápání státního aparátu, to na mě učinilo hluboký dojem. Víím, že to zní pateticky, ale je to fakt.

Snad jediným pozitivem toho otřesného útoku bylo, jak stmelil národ, Izraelce. A tím myslím Židy i Araby. Uvědomil jsem si to, když se arabské pokladní v samoobsluze za rohem v centru Tel Avivu, holce v šátku, krátce po útoku při markování povyhnul rukáv a na zápěstí měla žlutý náramek „Bring them home“. Brutalita útoku šokovala i místní Araby, koneckonců mezi zavražděnými byli sice převážně Židé, ale i Arabové, drúzové a beduíni. Mezi unesenými dosud držnými v Gaze jsou i Arabové, muslimové. Ten posun v identifikaci se Státem Izrael je mezi Araby opravdu cítit, byť samozřejmě cítí silnou souměřitost i s palestinskými civilisty v Gaze, zvláště jak počet obětí narůstá.

Svět tlačí Izrael do příměří, bez ohledu na rukojmí a možné další útoky ze strany Hamásu. Rozděluje volání po příměří i izraelskou společnost?

Vede se tu debata o tom, jak osvobodit rukojmí, která reflektuje přetrvávající politické štěpení – zda přistoupit na příměří výhodné pro Hamás a získat zpátky alespoň část rukojmích a potom případně zničit Hamás, nebo Hamás k příměří a výměně rukojmích za zajaté teroristy donutit vojenskou silou a přitom zničit Hamás. Obě strany se ale shodnou na tom, že válka se bude opakovat, pokud Hamás nebude poražen a jeho vůdce Jahjá Sinvár zajat nebo zabit.

Hamásu jsou palestinské ztráty úplně lhostejné, k „vítězství“ mu stačí pouze přežít. Ví, že Izrael vojensky neporazí, jeho momentálně nejsilnější zbraní je co nejvíce vybudit světové veřejné mínění proti Izraeli. A pak se všechno bude opakovat. Gaza se zasype mezinárodními penězi, Hamás se znovu vyzbrojí, zaútočí na Izrael, přijde odvěta a pořád dokola.

Tohle, myslím, že lidé volající po příměří, alespoň ta část, která je skutečně vedena soucitem s utpením civilistů, ne nenávisť k Židům, nechápu. Je to jako volat po příměří s Islámským státem. IS byl poražen vojensky. Přestal zcela existovat? Ne. Je schopen zaútočit? Podívejte se na Moskvu. Kontroluje ale půlku Sýrie, kus Iráku, vybírá tam daně, platí policisty na křižovatkách, vládne? Ne.

Ideologii je velmi těžké úplně vymýtít, ale Izraelci chápou, že je nutné Hamás porazit jako sílu, která by, byť vojensky oslabená, kontrolovala Gazu. To neznamená, že jim není líto palestinských obětí, ale svých rukojmích a zničených životů je jim líto víc. Válka je vždycky kmenová záležitost. Šest měsíců od začátku bojů je Hamás stále

schopen pálit rakety na Izrael, izraelští vojáci se pořád ještě vracejí v pytlích, rukojmí se nevrátili, takže válka ještě potrvá. Bohužel to samozřejmě bude stát i další životy palestinských civilistů.

Vnímají lidé to, že jim řada zemí vyčítá úmrtí civilistů a že se často pomíjejí stále zadržovaní rukojmí či vůbec podstata téhle války, jako nespravedlnost?

Jak tu mám spoustu přátel, část z nich patří k politickému středu a mnoho, zvláště ti z uměleckých a intelektuálních kruhů, k levici. Hamás a evropská a americká levice ale, myslím, místní levici do velké míry zničily jako politickou sílu. Lidé z jakékoli části politického spektra tu prostě nedokážou pochopit, jak se pár hodin po masakru mohl začít šířit narativ ve smyslu „je to ošklivé, ale... můžou si za to sami, dobrě jim tak, zaslouží si to“. Jak po tom, co se stalo, mohou po ulicích světových velkoměst pochodovat zástupy skandující nenávislná hesla a ve velkém strhávat letáčky s portréty unesených dětí – a teď mluvím ještě o době dlouho před zahájením pozemní operace.

Mlčení, případně jen špatně skrývaná radost zvláště evropské levice z izraelského utrpení, je pro místní levičáky, kromě těch nejextrémnějších, obrovský šok. Že někdo může omlouvat, zpochybňovat, relativizovat, nebo dokonce popírat, co se 7. října stalo. Že lidé, kteří mají plná ústa boje proti sexualizovanému násilí, najednou, když jsou obětmi Židovky, nic nevidí, ničemu nevěří.

Přiznám se, že to sám nechápu. Byl jsem svědkem scény, kdy se jedna z matek unesených dívek najednou zhroutila a rozplakala. Od propuštěné spoluvězeňkyně ví, že je její dcera v zajetí znásilňovaná. Zároveň je tam držena už tak dlouho, že uběhla lhůta, kdy je možné uměle přerušit těhotenství. Modlí se za dceřin návrat, zároveň počítá s tím, že pokud se vrátí, tak možná s dítětem jednoho ze svých tyranů... Ale autoři různých peticí na českém internetu už přesně vědí, že je to „hoax“.

Lze přesně určit, kolik palestinských obětí jsou skutečně civilisté? Hovoří se i o velkém procentu izraelských vojáků, zasažených nechtěnou palbou do vlastních řad, což vypovídá o nepřehledné situaci na bojišti...

Přesná čísla mrtvých na palestinské straně asi nezná nikdo. Jsem si vcelku jistý, že izraelská armáda eviduje počty a identitu většiny zabíjených příslušníků ozbrojených skupin, protože tyto údaje jsou důležité pro plánování dalších operací. Dá se věřit úda-

jům Hamásu? Pár desítek minut po dopadu rakety vedle nemocnice Al-Ahli, kterou nevypálili Izraelci, ale palestinský Islámský džihád, už Hamás věděl „přesně“, že obětí bylo 471. To číslo, i podle služeb řady zemí, absolutně neodpovídalo kráteru a okolním škodám, ale statistiku mrtvých už následně nikdo neupravil. Mrtvých jsou zcela určitě tisíce, ale čísla hamásovského ministerstva zdravotnictví prostě na první pohled nehrají. Ale žádná jiná nejsou, tak se používají a zneužívají. První obětí války je vždycky pravda.

Při debatě na toto téma si vždy vzpomenu na operaci v Dženínu v roce 2002. Veškeré sdělovací prostředky tehdy mluvily o masakru, nejméně 500–1000 mrtvých Palestinců atd. Pak se prach usadil a ukázalo se, že mrtvých Palestinců je 50, Izraelců 23.

To, že umírá velká spousta civilistů, je ale zjevné a nikdo to nepopírá. Jaký je skutečný podíl dětí, žen a bojovníků, to se nejspíše ukáže časem. Každopádně je to asi nejkom-



Reim u Gazy: Stromy zasazené na paměť zavražděných. Foto Karel Cudlín.

plexnější a nejkomplicovanější boj v městské zástavbě v historii válek, právě s ohledem na civilisty. Výbušná nástražná zařízení jsou prakticky všude, ty sekundární výbuchy jsou často vidět i na videích z Gazy. Šachet do tunelů, ze kterých mohou kdykoli vypálit teroristé, našli Izraelci už skoro 6000. Ty tunely jsou zvláště neuvěřitelné. Já jsem do Izraele jel z Washingtonu, jehož systém metra měří celkem 200 kilometrů. Gaza je rozlohou jen dvakrát větší než Washington, ale teroristické tunely v něm měří 650 kilometrů! Odpovídá tomu i míra fyzické destrukce. Když vyhodíte do vzduchu tunel, pochopitelně spadne taky všechno nad ním.

Nejvíce civilistů určitě zahynulo na začátku války, kdy panoval největší chaos, bylo nasazeno nejvíce vojáků, povolání rezervisté nebyli sehnání, koordinace mezi jednotkami se ladila. Zkušenosti a jistota se získávají v boji. Tehdy bylo i nejméně případů střelby do vlastních řad. Určitou roli možná

sehrály i elementy psychologické války. Vojáci třeba našli věci unesených, které byly zaminované, z budov se ozývalo – předem nahrané – volání v hebrejštině, které mělo vojáky vlákat do léčky...

Zvenku asi nelze posoudit, zda a jak by se mohly omezit civilní ztráty, zda a jak by bylo možné usilovat o zneškodnění teroristů z Hamásu, návrat rukojmích, bezpečnost vlastních vojáků, a přitom zajistit snesitelné podmínky Gazanů. Je možné, jak zaznívá, vést spravedlivou válku spravedlivým způsobem?

Šlo by snížit počet těch, kdo se cynicky označují za „vedlejší ztráty“? Určitě šlo, ovšem za cenu obrovského nárůstu vlastních ztrát. Neumím si představit společnost, která by něco takového dokázala vstřebat, zvláště po obětech ze 7. října, a posílala vlastní syny a dcery do boje s tím, že pravděpodobně zemřou, protože ochranu „nepřátelské“ populace staví nad ochranu životů vlastních. Tady není profesionální armáda, ale občanská. Izraelská společnost je značně sebekritická a existuje tu velká pluralita názorů, každý krok politiků i armády je zpytován z mnoha stran.

Myslím, že armáda se v rámci možností skutečně snaží, ale jejich vlastní lidé jsou jim pochopitelně dražší. Nicméně vojáci jsou v demokracii podřízeni politikům, politici zase sledují veřejné

mínění a vlastní cíle.

Ale lze mluvit o genocidě? 7. října stačilo Palestincům pár hodin, aby kalašnikovky a RPG zabili na 1200 lidí, a to při tom ještě stačili mučit, znásilňovat a loupit. Nacisté v Babím Jaru zabili 34 tisíc Židů za dva dny. Na 800 tisíc obětí genocidy ve Rwandě stačily mačety a tři měsíce.

Pisatelé různých hloupých peticí uvádějí, že jedna z nejmodernějších armád světa svrhla na Gazu více výbušnin než Američané na Vietnam nebo než byla síla atomových bomb použitých v Japonsku, a já nevím co ještě. Pro mě je to spíš důkaz, že o genocidě nejde. Jestli je totiž podle petentů skutečně úmyslem Izraelců cílené zabíjení palestinských civilistů, tak se s tím množstvím bomb už půl roku až zázračně neumějí trefit, na tak malém území... Že palestinství civilisté během současného konfliktu velmi trpí a umírají ve velkém, je hrozné. Válka je hnusná věc. (pokračování na straně 10)

K OSVĚŽENÍ TĚLA I DUCHA

O čáslavských Židech, místní synagoze a její rekonstrukci

Jedete-li do Časlavi vlakem, většina cestujících nejspíš vystoupí v Kolíně a pak v Kutné Hoře, kam míří za krásnými památkami a do Středočeské galerie; v Čáslavi pak hodně lidí opustí vlak jen proto, aby přestoupili na spoj, mířící do sedm kilometrů vzdálených Žlebů a zdejšího zámku. Čáslav tak jako by „trpěla“ sousedstvím slavných míst, přičemž sama stojí za návštěvu. A k důvodům, proč ji navštívit, patří určitě místní synagoga.

Tu, jako snad jednu z mála v Čechách či na Moravě, postavili místní Židé blízko nádraží, v podstatě za rohem od něj, na Masarykově třídě 111. Sousedí s poliklinikou a naproti ní stojí gymnázium. Vytvářejí zajímavou trojici, která vypovídá o atmosféře rakousko-uherského mocnářství na sklonku 19. století i o energii a aspiracích města za první republiky: Velkolepá synagoga v maurském stylu sousedí s architektonicky neméně pozoruhodnou poliklinikou (původně Okresní nemocenskou pokladnou), postavenou roku 1923 podle návrhu pražského architekta Emila Jecha ve stylu rondokubismu. Reálné gymnázium fungovalo nejprve v jednopatrové klasicistní budově, v rozšířené a do funkcionalistické podoby přestavěné bylo otevřeno roku 1928.

Na tomto gymnáziu vyučovala nějaký čas i kutnohorská rodačka Dagmar Liebllová, rozená Fantlová (1929–2018), přeživší holokaustu a výrazná postava, která se po pádu komunistického režimu systematicky věnovala připomínání průběhu genocidy československých Židů. A právě její syn, podnikatel Martin Liebl, se spolu s historikem Markem Laueremannem z Kutné Hory rozhodli, že v její práci budou pokračovat tím, že se pokusí o revitalizaci místní synagogy. A to v doslovném smyslu slova: dovrší její opravu a dají jí nový život.

KOMUNITA

Jaká byla místní komunita? Počátky židovské přítomnosti v Čáslavi spadají do 14. století a místní společenství zažilo, jako v jiných městech a městečkách, lepší i horší časy. Zatímco v 16. století zde Židé nesměli pobývat a roku 1783 byla v Čá-

slavi zaznamenána jen jedna usedlá rodina Jakoba Neustadtla, od poloviny 19. století, po zrovnoprávnění Židů s většinovou společností, komunita postupně ožila a rozkvétala. V roce 1872 byl v Čáslavi usta-



Továrník a mecenáš Emil Pick.

ven Spolek pro založení synagogy, z něhož později vznikla židovská náboženská obec. Jejimi členy byli obyvatelé Časlavi i okolních vesnic. Sčítání lidu v roce 1890 uvádí, že Židé tvořili 4,4 procenta obyvatel města, což vypovídá o tom, že tvořili významnou menšinu.

K modlitbám se čáslavští Židé scházeli nejprve v domě č. p. 157 v dnešní Husově ulici vedle evangelického kostela.

A v roce 1899 byla slavnostně otevřena nová synagoga, již v originálním pseudomaurském stylu navrhl bratislavský rodák, vídeňský architekt a císařský stavební rada Wilhelm Stiassny.

Připomeňme, že tento architekt navrhl v Čechách v rozmezí let 1892–1906 čtyři synagogy (v Jablonci nad Nisou, zničenou o křišťálové noci; Vinohradskou, poničenou válečným bombardováním a strženou roku 1951; Jubilejní – Jeruzalémskou synagogu v Praze a tu čáslavskou). Místní templ vznikl o několik let dříve než Jeruzalémská synagoga, bu-



...a městu darovali moderní koupaliště.

dovy jsou si ale velmi podobné: jako by v Čáslavi stála menší sestra té pražské.

Čáslavská obec měla své dobročinné spolky (pohřební bratrstvo, dámský spolek), od roku 1895 ve městě působila místní organizace Národní jednoty česko-židovské. A jako v jiných městech i v Čáslavi se místní židovští podnikatelé zasloužili o rozvoj průmyslu i rozkvět

města. Zde tento proces ztělesňuje dílo a posléze tragický osud inženýra Emila Picka, jeho manželky Marie a syna Pavla.

PICKOVI A JEJICH KOSMOS

Ing. Emil Pick (1865–1945) pocházel z obce Přehvozdí u Českého Brodu, vystudoval střední průmyslovou školu chemickou a pracoval v různých chemických a potravinářských podnicích. Roku 1906 se přistěhoval do Časlavi, kde nastoupil jako ředitel do továrny na lín a lisované droždí. Následně se mu podařilo koupit bývalý cukrovar, zřídil v něm rafinerii kokosového oleje, výrobu sušené čekanky (a kávové náhražky, cikorky), zeleniny, lihovin a droždí. Jeho továrna se postupně rozrůstala, překonala pohromu v podobě požáru a rozšířila se. Pickovu podnikatelskému rozletu napomohla výrazně manželka Marie, roz. Hellerová (a její velké věno), a později syn Pavel, absolvent pražské techniky a znalec moderních tech-

nologií. Od roku 1926 se podnik jmenoval Závody Kosmos, Emil Pick a spol.

Na reklamy jejich výrobků lze narazit dodnes: k nejslavnějším produktům patřily pokrmové tuky Kosmos a Smetol a mýdla všeho druhu, z nichž jedno se jmenovalo Tři muži (a s ním spojená reklama s dadaistickým sloganem *Každé ženě „tři muže“ – šetří prádlo a čas!*), nebo žit-



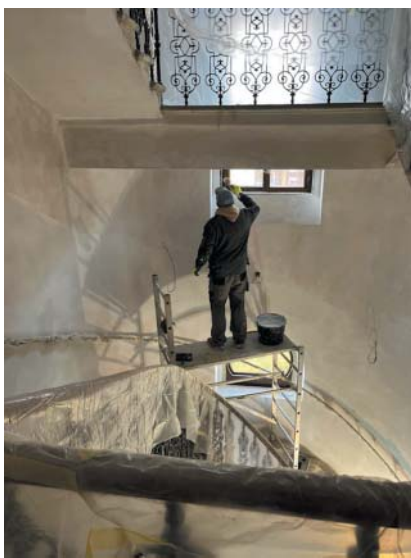
Ve firmě Pickovi dbali na reklamy...

ná káva Čáslavka. Pro ortodoxní Židy na Slovensku a na Podkarpatské Rusi se tu vyráběl košer margarín. Továrna měla řadu technicky skvěle vybavených provozů a na tisíc zaměstnanců a podnik Pickových sahá až do slovenského Trenčína. Zde podnikatelé vybudovali moderní kombinát na výrobu kvasnic, pokrmových tuků a lihovar.

Stejně jako jiní předváleční židovští podnikatelé (připomeňme Winternitzovy v Pardubicích či Sochorovy v blízké Kutné Hoře) působili Pickovi jako mecenáši: kupovali obrazy českých umělců, pomohli vybudovat čáslavský studentský domov a ozdravovnu pro děti, podporovali místní sirotčinec a ve čtvrti Vodranty vybudovali krásné moderní koupaliště s lázeňským domkem. Na pamětní desce stojí: „Zbudovali a věnovali r. 1934 Ing. Emil Pick a Dr. Ing. Pavel Pick k osvěžení těla i ducha veškerého občanstva města Časlavě.“

Téhož roku však Emil Pick utrpěl při automobilové nehodě vážné poranění

pánve a páteře, které zanechalo trvalé zdravotní následky. Když v roce 1935 slavil Emil Pick sedmdesátiny a jeho podnik



Výmalba schodiště synagogy v roce 2022.

25 let své existence, bylo mu uděleno čestné občanství města Čáslav. Těžko by ho tehdy napadlo, že mu zbývá jen pár let slušného života, pak ozebračení, vězení a smrt.

CO ZBYLO...

Správce závodů Kosmos se po 15. březnu 1939 stal Rudolf Womela z Jihlavy, slovenské podniky zabrali nacisté ve Slovenské republice. Továrna upadala, ale i přesto patřily Závody Kosmos k největším továrnám v protektorátu. Emil a Pavel Pickovi již do továrny nesměli.

V červnu 1940 byl Pavel Pick zajištěn krajským soudem a 20. prosince téhož roku předán gestapu, jeho příslušníci vyslyšeli celou rodinu Pickových. V únoru 1941 podepsali Emil a Pavel Pickovi „dobrovolně“ prodejní smlouvu ve prospěch pražského průmyslníka a člena SS Hermanna Lappera. Rodina byla poté deportována do Terezína, v ghettu zemřela Mary, manželka Pavla Picka.

Po návratu z koncentračního tábora žili Pickovi na lesním statku v Chlumku u Golčova Jeníkova, kde v prosinci roku 1945 Emil Pick zemřel. Byl pohřben v rodinné hrobce v židovském oddělení městského hřbitova v Čáslavi.

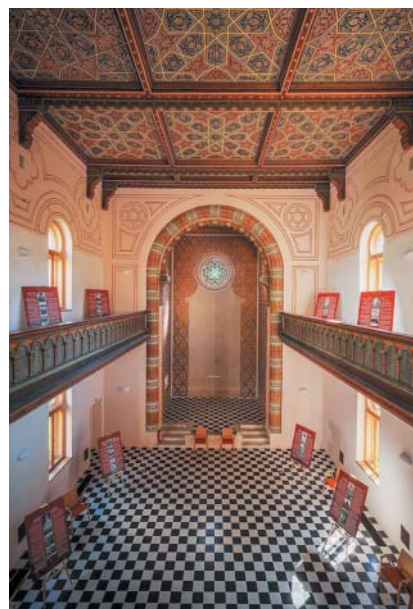
V květnu 1945 zabrala jeho závody jako „německý majetek“ Rudá armáda. Posléze byl na základě Benešových dekretů podnik zestátněn a stal se součástí Československých závodů tukových jako Kosmos, n. p. Po pádu režimu a spletitých privatizacích vznikla továrna Zenit Čá-

slav, která vyrábí mycí pasty a čisticí prostředky.

Pavel Pick se svou druhou ženou a dětmi emigroval v roce 1948 nejprve do Velké Británie a poté do Kanady. Zemřel v kanadském Montrealu 27. září 1953, jeho matka o deset let později, dne 2. listopadu 1963, ve svých 88 letech. Z rodiny zbyli synové Pavla Picka, které rodina prozíravě poslala již v roce 1938 do Velké Británie a kteří poté s otcem odešli do druhé a definitivní emigrace.

Co zbylo z velkolepého „kosmu“ rodiny Pickovy? Kromě zmíněného podniku a koupaliště (v roce 2002 zrekonstruovaného) to jsou rodinné vily. Ta čáslavská byla postavena podle návrhu architekta Bohumíra Kozáka ve stylu art deco, po letech chátrání však byla novým majitelem přestavěna k nepoznání. V pražských Košířích ale naleznete druhou Pickovu vilu, výraznou stavbu s kýlovou střechou pokrytou břidlicí a zajímavými komíny, jež byla postavena na začátku 30. let dle návrhu architekta Arnošta Wiesnera.

Válka znamenala také konec existence místní židovské obce. Z 97 čáslavských



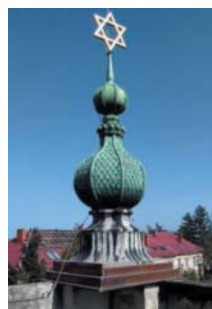
Restaurovaný interiér synagogy v roce 2023.

Židů, deportovaných na shromaždiště do Kolína, pak do Terezína, a nakonec do vyhlazovacích táborů, přežila jen hrstka. Zaniklé židovské náboženské obce v Čáslavi, Kutné Hoře a Uhlířských Janovicích se staly součástí kolínského náboženské obce, ale i ŽNO Kolín zanikla v roce 1953 slou-

čením s pražskou židovskou obcí. Té byla v rámci restituce židovského majetku vrácena v roce 1994 čáslavská synagoga. A tím se začal psát nový příběh, který pokračuje dodnes.

ČÁSLAVSKÁ SYNAGOGA

Jak jsme již zmínili, synagoga byla postavena roku 1899. Je skvělou ukázkou maursské secese a kolemjdoucí ji určitě nemine bez povšimnutí. Průčelí vévodí převýšený podkovový oblouk, jehož tvar se opakuje ve tvaru oken i na střešním zábradlí. Širší, vstupní západní část vyniká bohatou štu-



Věžička s Magen David.

ovou ornamentální výzdobou s prolamovanou atikou s pilířky. Exteriér (na rozdíl od interiéru) zůstal zachován téměř v původní podobě.

Vnitřnímu jednolodnímu modlitebnímu sálu dominuje majestátní, dvěma filigránsky vymalovanými sloupy nesený oblouk, vymežující prostor svatostánku, kde se dříve nacházel aron ha-kodeš se svitky Tóry. V interiéru se zachoval malovaný kazetový strop, jenž byl v loňském roce zrestaurován, štukový dekor a vyřezávané dřevěné doplňky. Nenávratně však zmizela ornamentálně pestrobarevná výmalba stěn, plná květinových a rostlinných vzorů, která je znát na staré fotografii. Nádherný dekor se sytými i pastelovými odstíny a zlacením se však zachoval na stropě a na původní, dřevem obložené ženské galerii.

Svému účelu sloužila budova až do roku 1940, kdy byla nuceně darována městu Čáslav. Ještě během války byl prostor využíván jako sklad archiválií Pickovy firmy, koncem 60. let byla budova opuštěna. Aby se zabránilo jejímu chátrání (v průběhu let bylo mezitím zničeno či odstraněno veškeré původní vybavení a také výzdoba), přišli profesor Zdeněk Sejšek z místního gymnázia a místní rodák, literární historik Jiří Žantovský s nápadem, že by zde mohla vzniknout městská galerie. Což se podařilo: od roku 1970 tu byla umístěna Galerie Jindřicha Pruchy, v níž se konaly výstavy a koncerty až do chvíle, kdy byla synagoga vrácena Židovské obci Praha. Ta okamžitě zahájila její rekonstrukci.

První fáze v letech 1997–2014 zahrnovala opravy střechy a podkroví, odvlhčení a izolaci zdiva a navrácení rozety s Davidovou hvězdou do průčelí (po válce byla vyměněna za mozaiku s městským znakem). (pokračování na str. 13)

PRVNÍ OBĚTÍ JE VŽDY PRAVDA

(dokončení ze strany 7)

Za klíčový faktor současné složité situace v zemi bývá označován premiér Netanjahu a jeho selhání.

Netanjahu je člověk s nejlepším politickým čichem, co znám, a mistr politického přežití. Myslím, že před útokem Hamásu věřil, že vejde do dějin jako nejdéle sloužící premiér, strůjce izraelského ekonomického „startupového“ zázraku, že demonstrace proti své osobě ustojí a kromě předchozích Abrahámovských dohod bude stát i u uzavření míru se Saúdskou Arábií, který byl na spadnutí, že odejde jako král. Teď se zoufale snaží zachránit si křeslo a svůj historický odkaz. Tři čtvrtiny populace ho přitom nesnášejí, extremistickou část koalice, kterou si po posledních volbách přizval, aby se udržel u moci, prakticky nekořuje a způsobuje mu jen problémy. Na premiérské židli ho drží fakt, že během válek se volby zpravidla nekonají a šéfové vlád se nemění. Samozřejmě jeho image „Mr. Security“ je vniveč.

Kdyby se volby konaly okamžitě po říjnových událostech, Netanjahu už by v politice nikdy neměl šanci. S ubíhajícím časem a nenávisťi bublající ve světě si už tak jistý nejsem. Ať z příštích voleb vyjde jako vítěz kdokoli, bude to někdo, kdo bude „držet Palestince na

uzdě“, bude preferovat vojenská, bezpečnostní řešení. V tomhle Hamás každopádně uspěl, ostatně jako už několikrát v minulosti: udržel a utužil konflikt. Nikdo není zvědavý na opakování 7. října.

Když jestřáb Ariel Šaron stáhl Izraelce v roce 2005 z Gazy, alespoň u části politického spektra panovala naděje, že by to mohlo posloužit jako precedent pro stažení ze Západního břehu. Že když si Palestinci budou vládnout sami, s ekonomickou pomocí Izraele, tak se možná oba národy naučí žít v míru. Jak to dopadlo, víme. Dva roky se Izrael nechal z Gazy ostřelovat, pak mu došla trpělivost a zahájil blokádu. A i přesto přišel 7. říjen.

Jaká je současná situace pro vás jako politologa, filmaře a historika životní zkušenost, jaké z ní plyne poučení?

Lekci ze 7. října je, že když někdo říká, že vás chce zabít, tak vás chce zabít. Že si ho

neochočíte, nekoupíte, neuplatíte. Že každého gesta, ústupku využije, ale cíl zabít vás zůstává.

Je to trochu vina i celého světa, který v předešlých kolech konfliktu tlačil na Izrael, aby každé vzplanutí bojů s ohledem na civilisty rychle ukončil, a pak zasypal Pásmo Gazy penězi a pomocí. Panovala představa, že když se Palestincům zlepší ekonomické podmínky, Hamás dá pokoj. Že raketové a jiné útoky jsou vlastně jen pokusem získat více hotovosti z Kataru. A Netanjahu a Izrael do velké míry uvěřili tomu, že pokud budou hamásníci bohatnout, budou mít příliš co ztratit, a že od Izraele je dělí „nepřekonatelná“ bariéra. Ale na fanatiky typu Sin-vára tohle neplatí.

Bohužel pro Palestince to vzhledem k izraelským zkušenostem na nějaké velké změny na Západním břehu nevypadá.



Bombardované (a proto evakuované) izraelské osady na severu u libanonské hranice. Foto archiv.

Kdykoli kdekoli Izrael ustoupí, nebezpečí se pouze přiblíží a znásobí. V Libanonu je na mezinárodně uznané hranici, Hizballáh učinil z horní části Izraele neobydlené bombardované pásmo, i přes mezinárodně garantované záruky a vojáky OSN.

Stažení z Gazy jsem zmínil a tenhle precedent právě nemluví pro řešení vzdát se území. Ani ty největší holubice tady si nedokážou představit, že by se teď Izrael ze Západního břehu stáhl. Obecně se tu ví, že Írán se tam snaží propašovat co největší množství zbraní a scénář z Gazy zopakovat. Mezinárodní Ben Gurionovo letiště je pět kilometrů od hranice Západního břehu. Tel Aviv a okolí, nejhustěji zabydlená část Izraele, je doslova pár kilometrů od zelené linie, ani nepotřebujete rakety, spoustu míst by šlo zasáhnout z minometu. Dovedete si představit, že tři miliony lidí mají méně než patnáct sekund na to

běžet do krytu, pokud by se Izrael stáhl? Nebo že by ozbrojenci prolomili hranici?

Co vás za vašeho současného pobytu nejvíce zasáhlo?

Pach. Pach smrti a strachu ve zpola vypálených, vydrancovaných domcích. Navštívil jsem okolí Gazy krátce po masakru. Těla už byla pryč, ale v okolí armáda ještě honila poslední zbloudilé hamásníky, kterým se nepodařilo včas stáhnout do Gazy. Takže ten pach. Zvuk prázdných nábojnic cinkajících pod nohama. Všudypřítomné známky mučení: nože s ulámanými špičkami v kalužích zatuhlé téměř černé tekutiny připomínající lávu. Kladi-vo zbrocené zaschlou krví na kuchyňském stole, na podlaze stopy plazícího se těla, ze kterého vytékal život. Svatební fotoalbum při rabování vyhozené rozstříleným oknem ven. Spousta chlubných a posměšných nápisů v arabštině napsaných fixou na stěnách, někteří z útočníků tam doslova zanechali i vizitku: „Byl jsem tady.“

Asi není možné rozhovor ukončit optimisticky, když navíc v půlce dubna Írán zasypal Izrael raketami a drony...

Ale ta vlna dronů i balistických raket, poprvé v historii válek sestřelovaných ve vesmíru systémem Arrow, taky ukázala, že řada okolních zemí, od Saúdské Arábie po Jordánsko, při obraně Izraele

přímo spolupracovala. Ony velmi dobře vědí, kdo je skutečným nebezpečím pro okolí.

Izrael si poradí, nemá jinou možnost. Je taková historika, kterou příznivci likvidace Izraele dost neradi slyší. Vietnamský generál Vo Nguyen Giáp, vítěz od Dien Bien Phu, se jednou setkal s izraelskými generály Meirem Daganem, pozdějším šéfem Mosadu, a Josim Ben Hananem, jedním z velitelů, kteří vyhráli jomkipurskou válku. Probírali řadu vojenských otázek, a když se pak Izraelci zvedli k odchodu, Giáp se náhle vrátil k arabsko-izraelskému konfliktu. „Poslyšte,“ řekl, „Palestinci mi sem pořád chodí a říkají mi: ‚Vyhnali jste Francouze a Američany. Jak vyženeme Židy?‘“ Generály to zaujalo. „A co jim říkáte?“ „Říkám jim,“ odpověděl Giáp, „že Francouze se vrátili do Francie a Američané do Ameriky. Ale Židé nemají kam jít. Nevyženete je, protože Židé jsou v Izraeli doma.“

ALICE MARXOVÁ

LIDÉ JSOU SLOŽITÍ A ZAJÍMAVÍ

Zemřel psycholog a nobelista Daniel Kahneman

„Každý z nás si v sobě nese jak Esáva, tak Jaakova, mozek na jednu stranu impulzivní a emocionální a na druhou stranu přemýšlivý a uvážlivý. Myslíme pomalu i rychle,“ použil rabín Jonathan Sacks v jednom ze svých výkladů k týdenním z čtení z Tóry (1M, kapitola 27) poznatky z psychologie a teorii Daniela Kahnemana (česky vyšla jeho zásadní práce *Myšlení, rychlé a pomalé* roku 2012). Rychle a zbrkle se v Sacksově výkladu rozhodl Esáv – vyměnil své prvorozenectví za pokrm, zatímco Jaakov jedná a přemýšlí v dlouhodobém horizontu: koupí si prvorozenectví nebo dokáže odpracovat sedm let u Lavana, aby získal svou Rachel…

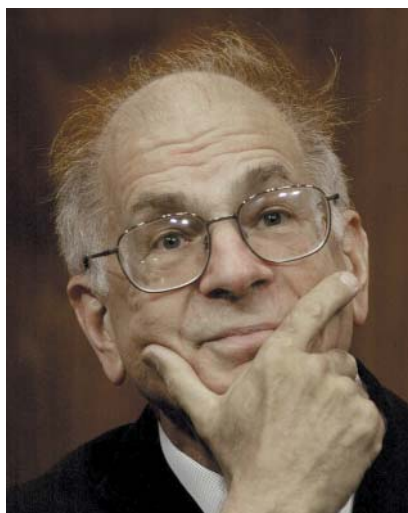
Daniel Kahneman, nositel Nobelovy ceny za ekonomii za rok 2002, jenž 27. března v devadesátí letech zemřel, se proslavil svým vlivem na behaviorální ekonomii, která využívá poznatky z psychologie ke stanovení procesů a teorií využitelných jak pro jednotlivce, tak v ekonomii a řízení. Nobelovu cenu získal za to, že dokázal „včlenit poznatky z psychologického výzkumu do ekonomie, především ty, které se týkají lidského úsudku a rozhodování v podmínkách nejistoty“.

ILUZE VALIDITY

Narodil se v Paříži roku 1934, jeho židovským rodičům (narozeným v Litvě) se nepodařilo včas uprchnout před nacisty, zůstali ve Francii a ukryvali se. Otec za války zemřel na cukrovku, zbytek rodiny odešel roku 1948 těsně před vznikem židovského státu do Palestiny. Kahneman zde už v nezavíslém Izraeli na Hebrejské univerzitě vystudoval matematiku a psychologii. K jeho pedagogům patřil i Ješajahu Leibowitz, vědec a významný náboženský myslitel.

Po studiích si odsloužil rok v armádě u pěchoty a poté byl přidělen k armádním psychologům. Dostal za úkol vymyslet systém, jak zlepšit hodnocení vojáků – rekrutů či těch, kteří by mohli velet. Vymyslel dotazník, na nějž nováčci odpovídali, a také konkrétní úkol na cvičišti. Z toho, jak se zadání osvědčila, pak čerpal ve své práci: stanovil například, že uchazeči o práci by všichni měli dostávat naprosto stejné otázky, a s kolegy Amosem Tverským a Paulem Slovicem posléze vytvořil teorii nazvanou „iluze validity“, do níž zapracoval i zjištění z vojenské praxe.

A co tehdy mladý psycholog vlastně zjistil? Kahneman na základě pokusné akce na cvičišti vytypoval možné budoucí velitele, ale jak sám uznal, jeho hodnocení bylo v dlouhodobější perspektivě vlastně „k ničemu“. Když srovnal svou kvalifikaci a poté to, jak vojáky po měsících výcviku hodnotili jejich velitelé, zjistil, že „že



Daniel Kahneman (1934–2024).

schopnost předvídat výkon ve škole je zanedbatelná“. Ale: ve svém hodnocení vojáků s kolegy pokračovali, jakkoli se často mýlili, a o mnoho let později Kahneman vytvořil zmíněnou „iluzi validity“, tedy to, že posuzovatel často přeceňuje svou schopnost na základě určitých skutečností určit výsledek, nicméně přesto na své hodnocení spoléhá. Když na vojenskou anabázi vzpomínal, uznal, že řešil složitou otázku, ale tenkrát ji vnímal jako cosi jednoduchého: „Chtěli po nás, abychom předpověděli, jak se vojáci osvědčí ve velitelském výcviku a na bojišti, ale my jsme je hodnotili za hodinu výkonu v umělé situaci. Což byl dokonalý příklad obecného pravidla, které nazýváme: Existuje jen to, co vidíš.“

KDO JE NEBEZPEČNÝ?

Po studiích na Hebrejské univerzitě a vojenské službě odjel do Spojených států, kde na Kalifornské univerzitě získal doktorát z psychologie. Řadu let působil na Hebrejské univerzitě a přednášel v USA (včetně lekcí z kognitivní psychologie na Harvardu), od roku 1978 působil na Kolumbijské univerzitě. K jeho hlavním spolupracovníkům patřil psycholog a matematik Amos Tversky.

V nekrologu v týdeníku *The Economist* (nazvaném Jak psycholog proměnil ekonomii) jeho autor zmiňuje Kahnemanovu zálibu v hodnocení (a klevetách). Už v dětství si ve složité předválečné situaci zvykl neustále hodnotit okolnosti: „Kdo je nebezpečný? A kdo není? Lidé v podstatě záviseli na svém psychologickém odhadu.“ K Paříži z let 1941–1942 se váže i psychologova traumatizující (a současně formující) vzpomínka: vracel se pozdě večer domů od kamaráda, a aby nebyla vidět jeho židovská hvězda na svetru (bylo to už po šesté, v době zákazu vycházení), oblékl si ho obráceně. Ke své hrůze potkal esesáka, který se na něj upřeně zadíval. Daniel čekal to nejhorší, esesák ho však objal, něco mu německy dojatě říkal a ukázal mu fotografii malého chlapce, zřejmě syna; pak mu dal peníze. Kahneman si prý tehdy uvědomil, jak nekonečně složití a zajímaví lidé jsou. A zpětně mohl také dodat – a jak jsou chybní.

Kahneman upozorňoval na to, co všechno může ovlivnit lidské rozhodování, že jedinci i společnosti se hodně často nerozhodují pouze na základě rozumové úvahy, ale podle toho, co právě „vidí“.

ŠUMY

Asi každý z nás si někdy řekl, že je lepší jít na úřad v době, kdy úředník není unavený, tedy po ránu nebo po obědě (určitě ne před obědem nebo před koncem pracovní doby), nebo že není dobré očekávat velký výkon třeba od fanouška Slavie ráno poté, co jeho tým předešlý večer zvítězil. V knize *Šum. O chybách v lidském úsudku* (česky 2021) uvádí Kahneman a jeho kolegové spoluautoři (Olivier Sibony a Cass R. Sunstein), že z americké studie z roku 2011 srovnávající postup osmi soudců ve více než tisícové případy vyplývá, že kdo spáchal trestný čin a čeká ho soud, měl by doufat, že před ním stane ráno nebo hned po obědové pauze, protože pak má šanci na mírnější trest.

Autoři knihy vědí, že lidé se (na rozdíl od strojů) nikdy nemohou rozhodovat zcela nezávisle na svých pocitech nebo okolnostech, uvádějí však řadu příkladů, jak nežádoucí proměnlivost při rozhodování (nazývají ji „šum“) redukovat, navořit, jak udělat „šumový audit“ a stanovit pravidla, jimiž se zamezí chaosu, nesystémovým řešením či například rozsudkům, které se neřídí vahou provinění, ale soudcovými rozmary. Současně autoři nehledají cesty, jak učinit procesy „nehumánní“, snaží se je jen „očistit“. (am)

DOKONALE INTERNACIONÁLNÍ O Morizi, Maxi a Pavlu Winternitzových a jejich práci

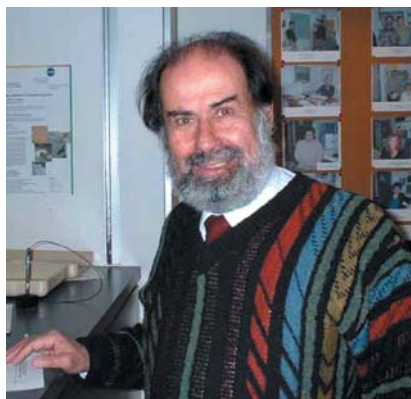
Před více než dvěma lety zemřel v Montrealu ve věku čtyřiaosmdesáti let světově proslulý vědec českého původu Pavel Winternitz. Jeho dlouhá a plodná vědecká kariéra fyzika a matematika by vydala na samostatný odborný článek. My se zde však pokusíme ukázat jeho osobnost v širších dobových souvislostech. A také ji zasadit do příběhu jedné česko-židovské rodiny, která po 150 let houževnatě posouvala kupředu meze vědění v nejrůznějších vědeckých oblastech.

PRAHA, DUBNA

„Byl menší postavy, štíhlý, černovlasý, velmi seriózní, spolehlivý a vážný, s vyhraněným smyslem pro humor. Ovládal dobře několik jazyků a svou výchovou a vzděláním byl dokonale internacionální...“ Tento portrét šestadvacetiletého Pavla Winternitze pochází z pera jeho přítele, česko-francouzského fyzika Františka Lehara, jak jej zaznamenal ve své vzpomínkové knize *O zlaté kleci a jiné vzpomínky* (Akropolis 2003). Píše se rok 1966, Pavel Winternitz právě přicestoval na svůj první pobyt do Spojeného ústavu jaderných výzkumů (SUJV) v Dubně nedaleko Moskvy. A v té charakteristice je asi nejdůležitější sousloví „dokonale internacionální“. Naráží na to, že se Pavel Winternitz narodil v Praze, v rodině, kde se mluvilo německy, že dětství prožil za války v Anglii a že v roce 1955 odjel na studia do Sovětského svazu, na Leningradskou státní univerzitu, jejíž fyzikální fakultu v roce 1960 absolvoval. Ale ta zmíněná internacionální výchova a vzdělání mají ještě hlubší základy související s dávnou kosmopolitní tradicí rodiny Winternitzových, kterou zde nemůžeme nezmínit.

Pavlův dědeček Moriz Winternitz byl významný rakouský etnograf a indolog pocházející z dolnorakouského Hornu. Poté, co v roce 1866 získal ve Vídni doktorát, odjel do Oxfordu, kde se stal asistentem „otce“ religionistiky a indologie Maxe Müllera, s nímž se podílel na edici základních textů staroindické literatury. V roce 1899 získal profesorské místo na německé Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Po založení Československa se stal děkanem filozofické fakulty a spoluzakládal také pražský Orientální ústav. Zmínit je třeba také to, že se přátelil s bengálským spisovatelem a propagátorem indické nezávislosti Rabíndranáthem Thákurem, kterého

v roce 1920 pozval do Prahy a na jehož univerzitě v indickém Šántiniketanu naopak v letech 1923–1924 sám působil,



Profesor Pavel Winternitz v roce 2019. Foto archiv.

a také s žateckým rodákem, arabistou a cestovatelem Eduardem Glaserem.

Ale vraťme se do roku 1962, do „jaderné Dubny“, která byla pro poválečnou generaci československých jaderných fyziků v podstatě jedinou příležitostí, jak se dostat ke světové vědě. Pavel Winternitz tam nepřišel bez zkušeností: po absolutoriu si již stačil odpracovat dva roky v Ústavu jaderného výzkumu ČSAV v Řeži, kde spolupracoval s tehdejšími vedoucími jeho teoretického oddělení – pozdějším disidentem a zakladatelem Nadace Charty 77 Františkem Janouchem.

Pavla Winternitze v Dubně přidělili do skupiny teoretického fyzika Jakova Smorodinského. Ten za války vystudoval u Lva Landaua a stejně jako on vynikal velkou šíří a hloubkou vědeckých zájmů. Nabídl P. Winternitzovi, zda s ním nechce spolupracovat na úlohách v oblasti matematické fyziky, konkrétně na programu, který by z matematické symetrie (konkrétně z tzv. Lorentzovy grupy) udělal „důležitý nástroj v teorii elementárních částic“.

Pavel Winternitz později ve vzpomínce na dubněnské období napsal: „O Lorentzově grupě jsem tehdy věděl jen to, že je matematickým podkladem Einsteinovy speci-

ální teorie relativity. To nicméně stačilo k tomu, abych nadšeně souhlasil.“ Nadšení mladého vědce se přitom netýkalo jen převratného objevu Alberta Einsteina, ale i stále ještě živých vzpomínek na osudy předchozích generací rodiny Winternitzových.

OXFORD A ZPĚT DO PRAHY

Jak známo, v roce 1911 získal Albert Einstein své první řádné profesorské místo na fyzikální fakultě pražské Německé univerzity a během svého pobytu často navštěvoval právě rodinu Winternitzových. Přátelství s Albertem Einsteinem ovlivnilo především Josepha Winternitze (1896), nejstaršího z Pavlových strýců, který na pražské Německé univerzitě vystudoval fyziku a filozofii. Později přesídlil do Berlína, kde se v letech 1918–1921 účastnil formování německé sociálnědemokratické levice i sepsání Programového prohlášení levého křídla německých sociálních demokratů v Československu, což přispělo ke vzniku mnohonárodní KSČ. V té době také na základě četných rozhovorů s Albertem Einsteinem, s nímž se v Berlíně dále vídal, sepsal monografii, v níž se pokusil teorii relativity vyložit nikoli na základě fyzikálních výkladů, ale z obecnějšího gnoseologického hlediska (více v knize



V „dubněnském období“ P. Winternitz a vědeckí přátelé zorganizovali výstup na Leninův (dnes Avicennův) štít na Pamíru ve výšce 7134 metrů. Pětice fyziků tak 28. 7. 1965 k nelibosti alpinistické sekce československé tělovýchovy „nadivoko“ překonala československý výškový rekord.

Slavomila Strohse *Josef Winternitz a teorie relativity*, Filosofie 1995).

V řadách československé prvorepublikové levice se ostatně v mládí angažoval i Pavlův otec, Max Winternitz. V roce 1920 se účastnil proslulých bojů o Lidový dům a pro svou činnost v marxistickém studentském hnutí byl roku 1923 dokonce obžalován. Z hlediska našeho průzkumu vědecké tradice rodiny Winternitzových je

však podstatnější, že vystudoval lékařství a po válce byl nejen v Československu, ale i v Evropě uznáván jako jeden z nejlepších klinických kardiologů. A samozřejmě také skutečnost, že se rodině Maxe Winternitze v roce 1939 podařilo uprchnout do Anglie, kde přežili druhou světovou válku.

Pobyt Pavla Winternitze v Dubně trval s pětíměsíčním přerušáním na povinnou vojnu od roku 1962 až do ledna roku 1968. Vedle spolupráce s Jakovem Smorodinským v oblasti matematické fyziky tam pro něj bylo důležité také navázání vědeckých i přátelských vztahů s československými experimentálními fyziky, z nichž řada mu vydržela na celý život. Jmenujme alespoň již zmíněného Františka Lehara, Jiřího Bystrického (oba v roce 1968 emigrovali) či Zdeňka Janouta. Zásadní byla také skutečnost, že pro cizince z členských zemí SÚJV (včetně těch z Československa) bylo snazší vycestovat na Západ, což Pavla Winternitze podle jeho vlastních slov „dobře připravilo na budoucí život v emigraci“. Svým způsobem osudovým pro něj byl půlroční pobyt v Mezinárodním centru teoretické fyziky v Terstu roku 1967, kde se seznámil s jeho zakladatelem a tehdejšími řediteli Abdusem Salamem, pozdějším nositelem Nobelovy ceny za fyziku. Ten mu totiž v srpnu 1968, poté, co se s rodinou ocitl v emigraci ve Vídni, pomohl získat místo v britské Ruthefordově Laboratoři fyziky vysokých energií. A tak se Pavel Winternitz řízením osudu ocitl poblíž Oxfordu, kde jeho dědeček o sto let dříve zahajoval svou vědeckou dráhu studiem textu indické *Mahábháraty*.

Odtud pak rodina Winternitzových přesídlila na tři roky do amerického Pittsburgu a později do Kanady, kde se v roce 1972 Pavel Winternitz stal členem čerstvě založeného kanadského Centre de recherches mathématiques v Montrealu a v roce 1984 také profesorem matematiky na Montrealské univerzitě.

Nehledě na to, že se Pavel Winternitz stal světově uznávanou vědeckou autoritou v oblasti matematické fyziky, často a rád se vracel do Prahy. Při Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT mimo jiné spoluzaložil Dopplerův institut, který je zaměřen na vědeckou výchovu studentů matematické fyziky. A z české strany se mu dostalo také opožděného uznání: v roce 2006 mu byl udělen čestný doktorát ČVUT v Praze a v roce 2011 se stal držitelem Ceny Patria – nejprestižnějšího českého ocenění pro vědce působící v zahraničí.

JAN MACHONIN

K OSVĚŽENÍ TĚLA I DUCHA

(dokončení ze str. 9)

Vykonal se restaurátorské práce na vstupním portálu a v interiéru. Byla očištěna a obnovena výmalba stropu a ženské galerie a byla zcela znovu provedena výmalba svatostánku. Nad centrální maurský oblouk na vstupní fasádě se vrátily desky Desatera, které doplňují nárožní věžičky. Tato fáze rekonstrukce dostala budovu synagogy do stavu, ve kterém byla sanována a nehrozila jí degradace, nebylo ji však možno pravidelně používat.

NADAČNÍ FOND DAGMAR LIEBLOVÉ

V roce 2019 vznikl Nadační fond dr. Dagmar Lieblové (NFDL), jehož zakladatelé, již zmínění Martin Liebl a historik Marek Lauermann, převzali v roce 2021 od ŽOP provoz synagogy na 25 let s tím, že dokončí opravy tak, aby se budova stala kulturním centrem, v němž by se připomínala historie místní komunity a konaly se tu zajímavé akce. Jejich přáním je, aby synagoga opravdu ožila, aby sloužila místním i návštěvníkům.

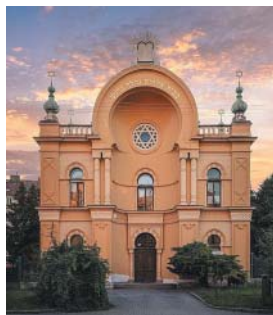
Na otázku, zda má pocit, že činnost fondu přináší své plody, M. Liebl odpovídá: „Připomínání židovské historie a holocaustu jsem ‚zdedil‘ po mamince a od ní jsem převzal i životní názor, že člověk musí své kroky měřit svým pocitem z nich, nikoli jejich vnějším efektem. Můj osobní pocit tedy je, že moje práce má smysl. Když vidím, jak přispíváme k tomu, že se i malé děti zajímají o stolpersteine, že lidé mají radost z našich akcí a jsou ochotni naše aktivity podpořit, mám dobrý pocit.“ Ale jak říká, připomínání historie bere jako součást toho, aby společnost byla silnější a odolnější vůči špatným vlivům a ideologiím.

Díky financím, které sám vložil do NFDL, i díky příspěvkům od města Čáslavi a dalších donátorů, organizací i jednotlivců, se do současné doby podařilo opravit podlahu v modlitebním sále v přízemí, vložit do ní vytápění, na kterém je umístěna zámková mozaiková dlažba a ve vstupní hale byly instalovány toalety a šatna. Provedly se restaurátorské práce na dřevěném kazetovém stropě a výmalba na stěnách nad ženskou galerií a byly instalovány nové dveře do hlavního sálu. Činnost fondu ocenila Nadace pro rozvoj občanské společnosti Cenou Ladislava Čerycha.

V další fázi, na kterou fond aktuálně shání prostředky, se dokončí opravy v interiéru a obnoví se vnější fasáda (zatímco průčelí je v dobrém stavu, o ostatních stěnách to říct nelze). V ideálním případě dojde i na zahradu kolem synagogy tak, aby sloužila pro spočinutí návštěvníků, jako klidová a relaxační zóna. Práce na opravě synagogy by měly být, získá-li se dostatek financí, dokončeny v roce 2025. Připomeňme, že na opravy lze přispět ve veřejné sbírce na účet 2901811926/2010.

VZPOMÍNKA NA IVO ENGLÄNDERA

Dosavadní rekonstrukce vytvořila v templu krásný a příjemný prostor, plný světla a ba-



Synagoga znovu ožívá, 2023.

rev, v němž se, podobně jako na Pickově koupališti, osvěží „tělo i duch“. Zájemci si mohou prohlédnout panely s výkladem o historii komunity i samotné budovy, v patře na ženské galerii naleznou informace o místních rodácích: z Čáslavi pochází například sochař Aleš Veselý, režisér Miloš Forman, v nedale-

kém Maršově se narodil fotbalový trenér Hugo Meisl a z Kutné Hory pocházel Ivo Engländer, od roku 1941 vyškolený pilot RAF, navigátor a palubní střelec bombardéru Liberator a příslušník protiponorkové jednotky v Severním Irsku, jenž zahynul v noci na Nový rok 1945 u orknejského ostrova Hoy.

Právě na jeho památku se o víkend 7.–8. června koná vzpomínková akce. Ve spolupráci s klubem vojenské historie 276th Sqdn. RAF se uskuteční přednášky i ukázky vojenské techniky, kdy nad městem přeletí bojové letouny z místního letiště. O den později, 9. června, se koná koncert na památku obětí holocaustu z Kutnohorska. Synagoga bude otevřena i 22. června v rámci čáslavských slavností a poté během návštěvnické sezony v červenci a srpnu. Více informací se dozvíte na webu www.nfdl.cz/blog. Naleznete zde přehled plánovaných i proběhlých akcí (mj. čištění Kamenů zmizelých na Kutnohorsku) a dne 19. května na něm lze zhlédnout on-line pořad *Svět čte příběh kutnohorských Židů*. ALICE MARXOVÁ

Foto Nadační fond D. Lieblové

NA HRANICI I V CENTRU DĚJIN

Nad prózou popisující místo, o kterém nikdy nikdo neslyšel

Krakovec, malé město na dnešní Ukrajině nedaleko Lvova, které bylo pod nadvládou Poláků, Rusů, Habsburků i Čechoslováků, nacistů i Sovětského svazu. Městečko ve fyzickém slova smyslu na hranici, ale zároveň – vzhledem k tomu, že se v něm střetávaly velmocenské zájmy – v centru dějin, kde se po staletí odehrávaly politické i náboženské konflikty, třebaže nikdy nemělo víc než dva tisíce obyvatel. Největší slávu, kterou dnes dokládají pozůstatky zámeckých zahrad, zažilo v době osvícenství a kolem roku 1800 bylo převážně židovské (neboli typický štetl).

Právě odsud pocházel děda Bernarda Wassersteina, autora *Městečka na kraji dějin*, a po něm byl taky – třebaže ho nikdy nepoznal – Bernard Wasserstein mladší pojmenován. Psaním mu tedy, jakož i všem svým předkům z otcovy strany a dalším tzv. obyčejným lidem, chtěl vzdát hold. A zároveň chtěl ukázat, jak lze manipulovat s nenávisť – a ničit rodiny i celé komunity.

HISTORIK A POSTPAMĚŤ

Historik Bernard Wasserstein se narodil roku 1948 v Londýně, vystudoval na Oxfordu, židovské dějiny 20. století přednášel ve své vlasti, v USA, Švédsku, Německu i Izraeli, je členem-korespondentem Britské akademie a emeritním profesorem Chicagské univerzity nyní žijícím v Amsterdamu. Napsal řadu odborných studií, za které získal mj. ocenění památníku Jad vašem, ale také patří ke druhé generaci přeživších holokaustu. Jeho rodiče se seznámili v britské Palestině: zatímco matka pocházela z Budapešti, otec Abraham z Německa. Osud jeho rodiny byl dlouho zahalen mlčením. Jednoho dne se ale táta Addie zase o svém otci, jemuž se pro změnu přezdívalo Berl, rozmluvil – a Bernard Wasserstein zatoužil o něm a jeho rodném městě zjistit víc.

Začal tedy pracovat pod vlivem post paměti, což je termín americké akademičky Marianne Hirschové, který znamená zhruba toto: dolehne-li na rodinu či komunitu katastrofa nevídaných rozměrů, následuje napřed ticho, a pak potřeba nějak se s ní vyrovnat. Zejména potomci přeživších a jejich děti proto až posedle píšou o minulosti. Pokoušejí se přitom o objektivitu a opírají se o dokumenty a vzpomínky, ale zároveň se empaticky snaží o jakýsi rodin-

ný životopis a představují si vnitřní život svých předků.

Z knih, které známe i česky, tak vznikly kupř. tituly *Hrst hlíny* Australana Brama Pressera nebo *Naprosto osvětleno* Američana Jonathana Safrana Foera – s tím, že míra fiktivních prvků se u nich samozřejmě liší. Wasserstein je ovšem rovněž historik, a jeho text se tedy více blíží *Krajinám Metropole smrti* Otty Dova Kulky. Zabývá se nejen utrpením a vysvětlením, jak a proč k němu došlo, ale své poznatky



zasazuje do obecnějšího rámce. Konkrétně navazuje na teorii historika Dana Stonea, podle níž nebylo zničení evropského židovstva výlučně německou záležitostí, poněvadž antisemitismus byl spolu s masivním šířením nacistických a rasistických ideologií rozdmýcháván na více místech.

KŘÍŽOVATKA ZÁJMŮ

Opakovat Wassersteinovo podrobné líčení osudů Krakovce a jeho rodiny nemá v recenzi smysl, tak jen stručně. První písemné zmínky o Krakovci sice pocházejí už z roku 1423, autor však důraz klade hlavně na ta období ve 20. století, kdy rostlo napětí mezi Ukrajinci a Poláky – a Židů se tedy ocitli mezi dvěma mlýnskými kameny, přičemž za „píjaviče“ (tj. obchodníky) a „lokaje demona alkoholu“ (tj. majitele krčem) je označovaly obě zneprátené strany. Co se pak v Krakovci dělo za druhé světové války, čtenářům není nutné připomínat – omezme se pouze na konstatování, že ukrajinsko-polské

boje a boje mezi komunisty a antikomunisty pokračovaly i po příchodu Rudé armády.

Autorův děd se do rodného Krakovce vrátil roku 1938, kdy byl vyhoštěn z Berlína do Polska. Měl za sebou úspěšnou pracovní kariéru a společenský vzestup, s sebou přivezl manželku a dceru; a když začaly po napadení Sovětského svazu 22. června 1941 Einsatzgruppen vyvražďovat Židy, všichni tři se uchýlili do úkrytu. V dubnu 1944 je však zradil ten, který jim pomáhal – museli si sami vykopat hroby a byli zastřeleni. Z celé oblasti přitom přežila jen hrstka Židů, kteří se schovávali hlavně v lesích a posléze emigrovali: do Spojených států, Austrálie a Izraele. A Wassersteinův otec, který se z Berlína dostal přes Itálii do Turecka a poté Palestiny – mimo jiné i díky finanční podpoře příbuzných z Jižní Afriky. Ty mimochodem v době, kdy se situace Židů v Německu pomalu zhoršovala, navštívila autorova babička, ovšem zhrozila se apartheidu a rozhodla, že tam rodina nepřesídlí. Aniž by tehdy tušila, jak zoufalá to bude volba.

KRAKOVEC DNES

Jak autor píše ke konci knihy, za SSSR byl Krakovec pouze jakási předsunutá vojenská výspa čítající zhruba tisíc (z drtivé většiny ukrajinských) duší. Když do něj s bratrem zavítal roku 1993 poprvé, měl dojem, jako by se tam všechno rozpadalo, zatímco při další návštěvě roku 2019 už městečko bylo – patrně kvůli vzkvétajícímu legálnímu i nelegálnímu obchodu – značně zvelebené. Po Putinově vpádu se však v bránici se zemi zastavily veškeré snahy vyrovnávat se s občas hodně složitou minulostí, a Wasserstein to palčivě vnímá. Zmiňuje fakt, že v Krakovci se narodil Roman Šuchevyč, který sice vedl partyzánský boj proti Sovětům, ale také kolaboroval s nacisty a organizoval etnické čistky namířené proti Polákům a Židům. Roku 2017 po něm byla pojmenována jedna z hlavních tříd v Kyjevě a jeho portrét je na poštovní známce.

V závěru nazvaném Post scriptum však autor vidí i naději: líčí vstřícnost Poláků vůči Ukrajincům, kdy po zahájení ruské agrese přes hraniční přechod u Krakovce proudily do jejich země davy uprchlíků před Putinem. Obyčejní lidé a komunity se dokázali semknout způsobem, v jaký by nevěřil ani největší optimista.

HANA ULMANOVÁ

Bernard Wasserstein: *Městečko na kraji dějin*. Přeložila Petra Andělová. Jota, 344 stran, doporučená cena 448 Kč.

ZA RICHARDEM SERROU

Zemřel sochař, který ovládl gravitaci a narušoval prostor

Dne 26. března zemřel ve věku 85 let americký sochař Richard Serra, autor monumentálních plastik vytvářených z plátů z válcované oceli. Jak se píše v nekrologu v deníku *The New York Times*, jeho nejslavnější díla měla měřítka starověkých chrámů nebo posvátných míst a byla záhadná jako Stonehenge. Pro využití prostoru se inspiroval v Japonsku uspořádáním zenových zahrad. Sám chtěl prostor hlavně narušovat. Vkládal do něj své objekty – nakloněné, zakřivené nebo spirálovité stěny –, a tím vyvolával reakci diváků. Serra říkal, že jeho práce vyžadují od lidí hodně „chůze a pozorování“, a k jejich významu měl dospět každý sám vlastním zkoumáním. Váha a objem jeho plastik nutí diváky vnímat gravitaci, která je drží pohromadě. Poukazoval na „plochost“ virtuálního světa, s nímž nelze navázat fyzický kontakt. V našich podmínkách měl k Serrově tvorbě svými obřími plastikami ze železa, kamene a ocele nejbližší Aleš Veselý.

ZÁSOBÁRNA VZPOMÍNEK

Richard Serra se narodil 2. listopadu 1938 v San Francisku jako druhý ze tří synů Tonnyho a Gladys Serrových. Jeho otec, pří-

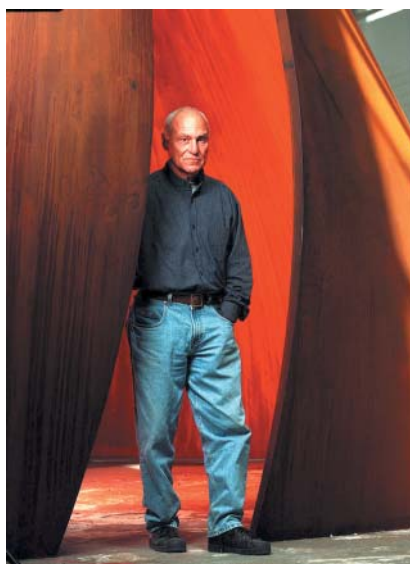


Objekt *Gravity* v Muzeu holokaustu ve Washingtonu.

stěhovalec z Mallorky (a vzdálený příbuzný katalánského architekta Gaudiho), pracoval během druhé světové války jako montér trubek v sanfranciských loděnicích. Jedna z umělcových nejživějších vzpomínek se odehrála v den jeho čtvrtých narozenin, kdy ho otec vzal do loděnice, aby sledoval spouštění obrovského tankeru na vodu. Pozoroval, jak se z kolosálního kusu železa stal na vodě živý organismus. „Veškerá surovina, kterou jsem potřeboval, je obsažena v této vzpomínce,“ prohlásil později. Od patnácti let Serra pravidelně chodil na letní brigády do oceláren v Bay Area a jako umělec pak

v ocelárnách pozoroval vysoké jeřáby, jak posunují jeho objekty.

Serrova matka byla židovská imigrantka z Oděsy. Dbala na vzdělání svých synů, a když jí učitelka sdělila, že Richard pěkně



Richard Serra (1938–2024).

kreslí, brala ho do galerií a muzeí a synka lidem představovala jako „umělce“.

Toho ale více zajímalo studium literatury, poté dějiny umění a pak se vydal studovat malířství na Yale School of Art and Architecture. Díky stipendiím mohl strávit počátkem 60. let dva roky v Evropě a v Paříži ho zaujalo sochařství, konkrétně dílo Constantina Brâncușiho. K obratu k sochařství prý přispělo i to, že v madridském Pradu spatřil Velázquezovy obrazy a uvědomil si, že nemá tolik schopností, aby byl malířem. Ještě v Evropě začal Serra experimentovat s netradičními materiály, po návratu do Států se usadil v New Yorku a pokračoval v tomto směru. Po období práce s pryží a roztaveným olovem, z nichž vytvářel menší formy, se jeho hlavním – důvěrně známým – materiálem stala válcovaná ocel.

STABILITA

Ocelové pláty stály v prostoru a současně jsou samy o sobě prostorem. Objekty vytvářel bez použití šroubů, svorníků nebo svarů a jejich samonosnost a stabilitu zajišťuje zahnutí, křivky, naklonění. Pláty mají dostatečnou tloušťku (od šesti centimetrů výše). Stojí ve městech nebo v krajině (řada z nich je v USA, například v Storm King Art Center u New Yorku; dále v Německu

či Nizozemsku, Dánsku, na Novém Zélandu a v Kataru).

Ač se stal brzy slavným, ne všichni ho obdivovali, spíše se jeho prací děsili. K tomu přispělo i to, že v roce 1971 se nešťastnou náhodou uvolnila jedna deska díla instalovaného ve Walker Art Center v Minneapolisu a byl smrtelně zraněn montér. Jak se ukázalo, byla to chyba jeřábníka, ale řada kolegů tehdy na Serra naléhala, aby s takovými sochami přestal. O deset let později vzbudil rozruch jeho *Nahnutý oblouk*, mírně zakřivená a nakloněná stěna z rezačnické oceli vysoká téměř 4 metry a dlouhá skoro 40 metrů, která byla instalována na náměstí Federal Plaza v centru Manhattanu. Vyvolávala strach až zděšení, a nakonec byla odstraněna.

Serrovu popularitu to ale nezadrželo. Čím dál důmyslnější tvary (koridory, torzovité elipsy, spirály a dvojitě spirály) lidi přitahovaly, procházeli jimi, dotýkali se hrubého povrchu. Dočkal se desítek výstav v galeriích a muzeích ve Spojených státech i v zahraničí, včetně dvou velkých retrospektiv (v roce 1986 a 2007) v Muzeu moderního umění v New Yorku.

S architektem Peterem Eisenmanem navrhl památník obětem holokaustu v Berlíně, labyrint zahrnující na 3000 kamenných bloků (stél), nicméně nakonec, v červnu roku 1998, z projektu odešel a památník na základě společného návrhu dokončil Eisenman sám. Pro washingtonské Muzeum holokaustu navrhl 3,6 metru vysoký blok z oceli, skulpturu *Gravity*. Stojí u černé žu-



Socha ve Storm King Art Center, NY.
Foto J. Zavadil.

lové zdi u paty schodiště v rohu Sálu svědectví. Plastika proniká do schodiště a rozráží proud návštěvníků, kteří se jí musejí vyhýbat a ztrácejí směr. (am)

ZLOŽITEJŠIE NEŽ TITULKY

J. Franek ponúka osobný príspevok do diskusie o Izraeli

Jaroslav Franek, autor knihy *Judaizmus*, ktorá nedávno vyšla v piatom vydaní, nezaspal na vavrínoch. Na pulloch slovenských kníhkupectiev sa objavuje jeho nová kniha s veľavravným názvom *Izrael Palestína. Krátka história*.

V predslove autor upozorňuje (alebo varuje?), že ponúka osobný príspevok do diskusie o Izraeli a jeho konfliktoch: „Budem sa ju snažiť napísať objektívne, ale napriek tomu to bude pohľad z jednej strany. Nebude to odborná historická publikácia s citáciou zdrojov, ale prezentácia vlastného videnia konfliktu medzi znepriatelenými stranami.“ V úvode ďalej prezrádza, že motívom bola potreba reagovať na udalosti po 7. októbri 2023, katalyzátorom zas záujem vydavateľa o túto tému.

IZRAELSKÁ DILEMA

V úvodnej časti knihy Franek upozorňuje na dilemu, že Izrael konflikty vojensky vyhráva, v sfére propagandy však pravidelne končí ako porazený. Dôvodom podľa neho je, že „pokiaľ sú Židia len obeťami útokov a teroru, tak vo verejnosti (západnej) prevažuje solidarita s Izraelom. Len čo na teror zareaguje vysoko účinná izraelská armáda, ozve sa narastajúca kritika a silnejú hlasy volajúce po prímerí, humanitárnych prestávkach a ohľadoch na civilistov.“

Vlastný text začína kapitolou o modernom sionizme. Jednotlivé podkapitoly sa zaoberajú situáciou v cárskom Rusku a západnej Európe, nechýbajú informácie o priebehu, výsledkoch a následkoch Dreyfusovho procesu. (Chýba mi aspoň zmienka o počiatkoch a vývoji hnutia na území dnešného Slovenska. Prvý spolok Mizrahi založili v Bratislave už v roku 1904. V období medzi svetovými vojnami, ale aj počas holokaustu a pri organizácii alija po oslobodení aktívne fungovali ľavicový Hašomer Hacair, stredopravé Makabi či religiózne orientované Bnej Akiva.) Nasleduje text o palestínskom židovstve, pričom v tomto prípade autor hľadá hlbšie do minulosti než pri iných témach. Kapitolu uzaviera konštatovanie, že 29. novembra 1947 Valné zhromaždenie OSN hlasovaním schválilo vznik židovského štátu v Palestíne. Budúci vývoj predurčuje záverečná veta: „Rozhodnutie prijala židovská strana, ale odmietli ho arabskí predstavitelia.“

VOJNY

V samostatných kapitolách *Vojna za nezávislosť 1948*, *Šesťdňová vojna*, *Jom kipur vojna 1973* a napokon *Vojny s Pásmom Gazy* (operácia *Liate olovo 2008*; operácia *Ochranné ostri 2014* a aktuálne prebiehajúca reakcia na útok Hamasu 7. októbra 2023) autor približuje osudové chvíle existencie židovského štátu. V prvých troch prípadoch by pri opačnom výsledku každá z týchto udalostí priniesla tragické následky. Osobne sa ma najviac dotkli plastické opisy šesťdňovej vojny (škoda, že Franek sem nestihol zapracovať nedávno vydané dielo Michaela B. Orena). V rokoch 1966 a 1969 som ako teenager strávil v Izraeli niekoľko týždňov. V prvom prípade som býval u príbuzných a spolu s nimi prežíval ich obavy z vyhlásení arabských štátnikov, ktorí opakovane sľubovali, že zaženú Židov do mora. Pri druhom pobyte som s pôžitkom vstrebával pretrvávajúcu víťaznú eufóriu. Ostro kontrastovala s tým, čo som tu vnímal pred tromi rokmi a ešte viac s atmosférou v Československu po okupácii v auguste 1968.

O štyri roky bolo zas všetko inak: do dnes mám v pamäti hrôzu, ktorú som v Bratislave pociťoval pri správach o postupe arabských armád v prvých dňoch jomkipurovej vojny a na úľavu, keď sa situácia na frontoch obrátila. Toto víťazstvo znamenalo viac než len úspech v ďalšej vojne.

MIER S EGYPTOM

Reakciou totiž bol nečakaný hrdinský krok egyptského premiéra Anvara Sadata: „Do pomalých a utajovaných rokovaní šokujúcim spôsobom vstúpil sám prezident Sadat. Oznámil v egyptskom Národnom zhromaždení dovtedy nemysliteľnú správu, ktorú stručne sformuloval do krátkej vety: ‚Idem do Jeruzalema, chcem jednať o Sinaji.‘ Rovnako informoval aj svojich arabských partnerov. V arabskom svete narazil na ostré odmietnutie svojej iniciatívy a vo svete vrátane Izraela vyvo-

lalo jeho rozhodnutie hlboký šok. Napriek prekvapeniu z dovtedy nemysliteľnej správy zareagovala izraelská vláda promptne. Prostredníctvom americkej diplomacie poslala do Káhiry pozvanie pre prezidenta Sadata a vyzvala ho, aby v izraelskom Knesete prehovoril 20. septembra 1977. Sadatova reakcia bola ešte rýchlejšia. ‚Budem tam,‘ oznámil lakonicky Izraelu aj svetu.“

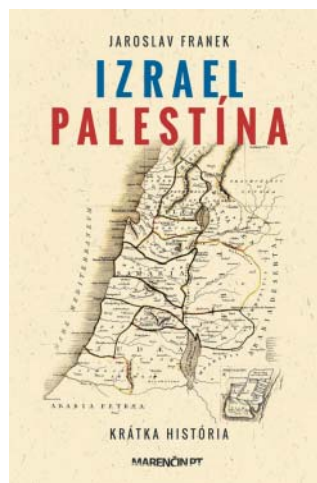
Vrátim sa k Franekovej dileme z úvodu knihy. V prvých vojnách (1948, 1967, 1973) bojoval Izrael proti početnejším a dobre vyzbrojeným armádam viacerých arabských štátov doslova o prežitie. Prípadná porážka by znamenala jeho zánik a pravdepodobne aj smrť väčšiny obyvateľov.

Od uzavretia mieru s Egyptom židovský štát nemusel viesť vojnu s nepriateľskými armádami. V Pásme Gazy už nejde o zachovanie holej existencie štátu. Boje dvoch armád nahradili trestné výpravy proti teroristom, ktorí zákerne zaútočia a skryjú sa medzi civilnými obyvateľmi. Cieľom týchto operácií je „len“ zaistiť bezpečnosť obyvateľov.

Dvojsečnosť situácie potvrdzujú aj udalosti po 7. októbri. Na brutálny teror Hamasu reagoval Izrael rýchlo a tvrdo. Armáda (tentoraz v roli silnejšieho) bojuje v neprehľadnom prostredí hustého mestského osídlenia. Nevyhnutným následkom je množstvo obetí, medzi ktorými sa dá ťažko rozlíšiť, či sa jedná o civilistu, alebo teroristu. Armáda nepriateľa nepochybne porazí, ale na poli propagandy Izrael už prehrá. Verejná mienka sa po prvotnej vlnu súcitu s izraelskými obeťami stále silnejšie prikláňa k „slabším“...

Kto očakával od tejto knihy nové informácie a interpretácie nedávnej minulosti, bude sklamaný. Pozorný čitateľ však rýchlo zistí, že *Krátka história* je prehľadným vstupom do problematiky, ktorá je zložitejšia než novinové titulky a články, a prijme aj ponúkané podnety na zamyslenie.

PETER SALNER



Jaroslav Franek: *Izrael Palestína. Krátka história*. Vydavateľstvo Marenčin PT 2024, cena 15,90 EUR.

PÁTEČNICKÉ ALBUM

Účastníci slavných setkání na fotografiích Karla Čapka

Nová kniha od Jana Bílka a Jarmily Schreiberové, již vydal Památník národního písemnictví / Muzeum literatury v Praze, se věnuje fenoménu pátečnicků, tedy známé soukromé skupině asi pětaticeti přátel intelektuálů, kteří se v letech 1924–1938 pravidelně (či někteří méně pravidelně) v pátek navečer scházeli u Karla Čapka – nejprve v pronajatém bytě v Říčnův ulici na Újezdě a později v jeho části dvojdomu na Vinohradech. Po úvodní stati Jana Bílka, detailně a přehledně seznamující čtenáře se základními reáliemi pátečnických sezení, následuje jádro publikace: soubor snímků, na nichž literáty, novináře, vědce či malíře svým fotoaparátem (dvouokou zrcadlovkou Rolleiflex) zachytil hostitel. Řadu snímků budou čtenáři znát, ale rozhodně ne všechny. Hlavní kouzlo nové knihy (umocněné grafickou úpravou Heleny Šantavé) spočívá v tom, že vytváří dojem nearanzovaného, přirozeného, civilního rodinného alba. Medailonky jednotlivých aktérů s pestrým využitím citátů z jejich děl sestavila Jarmila Schreiberová.

Vidíme snímky podařené i méně podařené, ostré i rozostřené, se skvělou nebo



Kritik Josef Kodíček, v křesle v zahradě dvojvilky bratří Čapků, 1930, negativ.

ne úplně ideální kompozicí. Na všech je znát, že si všichni fotografování užívali, nebo jim přinejmenším nevadilo, z fotografií číší dobrá nálada lidí, kteří se umějí dobře bavit, včetně prezidenta republiky. Respektovaní autoři a umělci dokázali i zapózovat (např. Josef Čapek na kolo-

běžce). Někdo se nechával fotit ochotněji – nejčastěji se na obrázcích vyskytuje dramatik František Langer. Ten ostatně vzpo-



Josef Čapek na koloběžce ve dvoře domu Bokových. Oravský Podzámok, 1930, nedobový pozitiv.

mínal, že „Čapek postupoval podle příručky a k tomu nejprve systematicky na jeho osobě před objektivem vyzkoušel všechny fotoamatérské chyby“. Většina snímků vznikala v letech 1930–1931 na zahradě vinohradského domu. Tedy v období hospodářské krize, ale ještě před nástupem nacismu v Německu, kdy si nikdo z pátečnicků nemohl představit, jak jejich stolní společnost a celá Československá republika a její demokratický řád skončí. Jiří Brabec použil pro vystižení přátelské, inspirativní a otevřené atmosféry setkání citát z Jaroslava Seiferta: „Byli jsme šťastní a nevěděli jsme o tom.“

ČLOVĚK A KAMERA

Připomeňme, co zaznělo při uvedení knihy v Muzeu literatury. Její autor Jan Bílek mluvil mj. o tom, že na to, o jak zajímavý a pro první republiku charakteristický úkaz se jednalo, nebylo mu dosud věnováno mnoho pozornosti a pro jeho zkoumání neexistuje tolik pramenů. Největší akcí svého druhu byla konference Pátečníci a Karel Poláček, která se konala roku 2001 v Rychnově nad Kněžnou, jako čtvrtá z místních poláckovských symposií. Setkání měla zcela soukromý ráz, nebyl přítomen tisk, nijak se nenahrávala, pokud do Čapkovy vily dorazil i prezident TGM,

přišel bez doprovodu, na schůzky nebyly zvány ženy. Kromě sporých zmínek v dobovém tisku a v korespondenci se lze spoléhat na rozmanité vzpomínky účastníků.

První soubor Čapkových fotoportrétů (28 kusů) vyšel roku 2000 v publikaci *Karel Čapek: Přijátá korespondence*. Současná kniha nabízí snímků více než třikrát tolik (99), a to díky využití největšího fotografického alba Karla Čapka, které bylo uloženo v majetku rodiny Palivcových na zámku Osov a v digitální podobě v Památníku Karla Čapka ve Staré Huti u Dobříše. Identifikovat některé méně známé muže z alba (např. architekta Maxmiliána Bittermanna) nebylo jednoduché, J. Bílek pátral v policejních archívech, snímky, které našel, konfrontoval s těmi v albu.

ALBUM

Nezanedbatelnou část hostů tvořili ti, kdo pocházeli ze židovského prostředí a patřili k zásadním postavám české kultury. K jádru, tedy k těm, kdo se schůzek účastnili od začátku a pravidelně (a říkalo se jim „prapátečníci“), patřil František Langer, do společnosti byli zvaní germanista, překladatel, básník a dramatik Otokar Fischer, nakladatel Julius Firt, spisovatelé Karel Poláček, Alfred Fuchs, Kamil Hoffmann, kritik Josef Kodíček, šéfredaktor *Prager Presse* Arne Laurin, překladatel Karel Kraus či lékař K. Čapka Karel Steinbach (ten přicházel později, protože v pátek ordinoval, hlavní roli ale hrál ve stolní společnosti zvané Táflunda).



Pokusy s Fr. Langerem: ve dveřích vinohradského domu, prolnutí – přefocená políčka, 1930, pozitiv.

Asi není třeba připomínat, že všechny pátečníky, kteří náleželi k elitě národa a před nebezpečím nacismu varovali nebo se posléze účastnili odboje, čekalo po německé okupaci pronásledování, represe, mnozí válku nepřežili.

(pokračování na str. 19)

V KLOPĚ ČERSTVOU KAMÉLII

Z veršů Miloše Doležala pro knihu Česká litanie

VOLLEYBALL NA TÁBOŘE YMCA U ŘEKY SÁZAVY 1932

Josef Schwarz nahrává
pod síti Jiřímu Ortenovi.
Červinka Jílkovi.
Blokují, vybírají,
smečovat neumí.

* * *

ROBERT GUTTMANN

V sametovém saku
vykopnut v Lodži z vlaku
v klopě zvadlá růže.
Němci mu vzali štětec, Prahu, vtipy.
Umírá v apatii
v klopě čerstvou kamélii.

* * *

Ó SIONE

ANEŽ V BŘEZNU 1939 A DÁLE

Na motorce z Prahy ujíždí
Schönfeld se Schwarzem.
Jiřího Ohrensteina na nábreží
německá sanita srazí.
Ota Ohrenstein do Anglie
přes Polsko utíká.
Zdeněk Ohreinstein v sirotčinci,
pak na rampě v Birkenau stačí
doprava přeběhnout. Ti vlevo
do komory vchází nazí.

František Gottlieb bojuje v písku
u Tobruku.

Jiří Mordechaj Ze'ev Langer vleče
z Prahy kufr plný knih.
Zánět ledvin a zápal plic, špitál,
Tel Aviv,
v ruce *Trocha balšámu (Meat
cori)*
šeptá „Ó devět bran sionské
hory...“, umírá.

Hanuš Bonn v Mauthausenu nad
Dunajem
v bahně utopen. Petr Kien,
Zelenka, Hachenburg a Ilse
Weberová v ohnivém sloupu

právě prohořeli do oblak.
Piští v dálce vlak,
přiváží Schorsche, Kleina, Hanse
Krásu.

Paul Kornfeld v lodžském ghettu
zasažen infekcí
u plesnivé zdi dodýchá. Padá sníh,
psí počasí,
zastřelen Poláček a Schulman
na pochodu smrti.
Za lesem Sověti, do konce války
zbývá několik dní.
Mlčí nebe. U síonské hory zástupy
věrných.



Robert Guttman ještě v Praze, 1941.

VLTAVO, VLTAVĚNKO

Přemyslawu Dakowiczovi

I.
Otto Gutfreund
v rozhalence
ve Stromovce
(na koňaku chvíli s Marešem)
vedrem zavěšen
pod slunečnick
úpalný hic
navrh: „Pojďme na plovárnu
ve vltavském bahnu
bude lehčeji.“
O hodinu později
na Střelečák policii volají

vlna ho vrátila pod plošinu
vysoké čelo
tělo bude spaleno.

II.

O krematoriu
v Tokiu
přemítá Bedřich „Frycek“
Feuerstein,
o velkém mostu sní,
navštíví pak Avignon
a Champagne
(*Zdravého nemocného* od Moliéra
s sebou měl)
pískot v uších
ho provázal
a ničil.
Frycek v kimonu
(břitvu i tužku s sebou měl)
z Trojského mostu
skočil.

*Z policejní zprávy: „Dne 10. května
1936 o 4.35 hod skočil z Trojského
mostu do Vltavy inženýr architekt B. F.,
kterého z vody vytáhl plavčík Josef
Šlesinger na lodi. Jelikož B. F. ještě
jevil známky života, byl přivoláním
vozem záchranné stanice převezen do
nemocnice na Bulovku. (...) Týž ne-
chal na mostě svrchní šedý kabát,
v němž byla břitva, kapesní nůž, 2 klí-
če na kroužku, hřebínek a tužka...“*

* * *

ORNITOLOGOVÉ KOLEGOVÉ

*Slavík obecný (Luscinia luscinia): asi
2 km od města Osvětím, na širokém
úseku pravého břehu řeky Soła, po-
rostlém vrbovými háji, hnízdí velké
množství slavíků. Podle počtu zpívajících
samců odhadnete počet párů na
minimálně deset. Zastřelil jsem jedno-
ho samce jako důkaz...*

(Günther Niethammer: *Pozorování
ptačího života v Birkenau*)

Veleslav Wahl
žluny na Petříně pozoroval
velitel Zpravodajské brigády
gestapu unikal.

To SS-Obersturmführer Günther
Niethammer

v Osvětimi u brány
sledoval křepelky a skřivany,
spisek vydal:

„Pozorování ptačího života
v Birkenau“.

Veleslav Wahl
rudou smečkou popraven.

To Günther Niethammer
profesorem a vědcem se v Bonnu
stal.

Německé ornitologické společnosti
kraloval.

* * *

POSLEDNÍ

Bernard Langer,
co bojoval u El Alameinu
proti Rommelovi
(u Dunkerku jezdil v cromwellovi)
a přežil výbuch lodi Patria,
se po válce vrátil do rodného ghetta,
našel jen torzo rodiny.
Odešel na nádraží
v slavnostní uniformě,
jel vlakem do Brna
(z okénka se díval do krajiny,
dýmku v kapse, suché ruce).
Do kupé
k němu vtrhli
opilí z Rudé armády.
„Vot German!“ zařvali
a tankistu za jízdy
z okna vyhodili.

Bernard Langer byl pohřben
napravo od brány
neměřil do Valhaly
do Jeruzaléma šel.

* * *

SVĚDECTVÍ PAVLA TIGRIDA & JANA VLADISLAVA

Schönfeld i Bambásek
unikli o vlásek
únosu atentátu věznění.

Po letech jejich hlas
Tigrid a Vladislav
na pařížské adrese: Rue Croix-

des-Petits-Champs.

Zatímco Milan Kundera je vítán
na letišti
francouzskými komunisty
karafiát do klopy, rychle pochopí –
ze stalinisty reformista,
minulost napudruje, utopí
(do sebraných spisů nezanes).

* * *

TĚLO BÁSNÍKA SE STÁVÁ...

Každý člověk jen vodou je...

Hanuš Hachenburg

V ohni se přetav
v hořící keř
posléze svůj prach
nech vanout
odvanout
vodou nést...
popel bratrů Popperových vysypat
do Berounky,
popel Pavla Buksy a Violy
Fischerové na keltskou Závist
(aby prosákli do Vltavy a posléze
do Severního moře)



Otto Gutfreund: *Dva muži na loďce*, kresba, 1920.

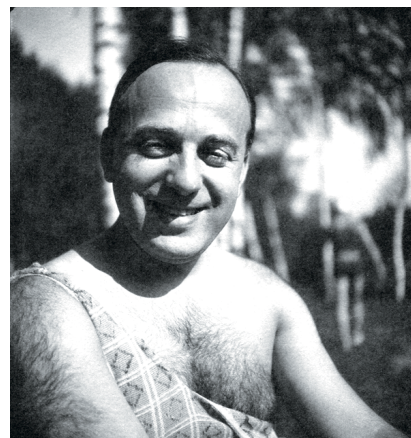
popel básníka Ivana Jelínka
vysypat do Středozevního moře.

Teprve poté je možné číst
jejich vzkazy
psané na vodu,
kdy tělo se stává,
rozpitým akvarelem.
*Knihu básní Miloše Doležala Česká li-
tanie, z níž přinášíme ukázkou, připra-
vuje nakladatelství Revolver Revue.*

PÁTEČNICKÉ ALBUM

(dokončení ze str. 17)

Jejich schůzky však skončily dříve, se
smrtí Karla Čapka v prosinci 1938; ještě
dříve, v březnu, zemřel Otokar Fischer.
Langer, Laurin, Firt, Kodíček a Stein-
bach se zachránili emigrací na Západ,



Lékař Karel Steinbach po roce 1930, negativ. Všechny
fotografie v textu jsou převzaty z recenzované publikace.

Alfred Fuchs, Kamil Hoffmann a Karel
Poláček zahynuli v koncentračním tábo-
ře, Ferdinand Peroutka byl vězněn, za
účasť v odboji byli popraveni J. Boček či
filozof a sociolog Vasil Kaprálek Škrach.

Vraťme se k nové publikaci. V albu na-
leznete i snímek z cesty skupiny pátečníků
do Lán, když je tam v květnu 1926 pozval
prezident Masaryk. K této výpravě se váže
historika o tom, jak se jeden méně známý
pátečník, lékař Jaroslav Adlof, který se pyš-
nil svou fyzickou kondicí, rozhodl vylézt
na mohutný strom a „předvést“ se, což se
mu tak úplně nedařilo. Poláček vzpomíná,
jak nakonec hostiteli (TGM tehdy bylo 76
let) došla trpělivost, popadl Adlofa „za zad-
nici a vysadil ho na větev. Potom řekl: „Ale
slézt dolů, to už musíte sám, když jste tak-
ový kabříňák...“ Jak známo, dobré album
vyvolává v paměti dobré historiky.

A naposledy citujme Karla Poláčka,
který rozdělil vývoj fotografie do tří obdo-
bí, dobu „kamennou“ (s kamennými obli-
čejí), „dobu literární“ (kdy se každý dával
fotografovat s knihou v ruce) a nakonec:
„A pak máme třetí dobu, dobu uměleckou.
Tu je každý občan umělec, zrak jeho je
neurčitě zastřen, bílá ruka opírá dumné
čelo. Jsou to fotografie krásné, ale málo
podobné originálům. Spíše se podobají
duchům nedokonalé materializovaným.“

V uvedené knize žádné takové „duchy“
nenaleznete, je čirá radost v ní listovat
a stát se tak na okamžik svědkem oněch
dávných setkání. **ALICE MARXOVÁ**

DĚTI Z IZIEU

Před 80 lety vyjel z Drancy transport č. 71

Byla jsem při tom, když byl v roce 2019 v Lyonu, na náměstí Carnot, slavnostně inaugurován nový pomníček *Děti z Izieu*. Ten předchodí, v parčíku poblíž Muzea odboje a deportace, někdo záměrně zničil. Akt nenávistného vandalizmu tehdy odsoudil i prezident Macron a tehdejší lyonský starosta Gérard Collomb (dnes už po smrti) jej označil za „nesnesitelnou urážku republiky a jejích hodnot“. Nový pomník pak ve své inaugurační řeči vyzdvihl jako symbol toho, že „antisemitismus nemá v našem městě místo“.

V roce 2019 byl podle statistik ve Francii antisemitismus nejsilnější od konce druhé světové války. Už tehdy to byl průsečík, v němž se setkávala ideologie extrémní levice s militantním islamismem, a od té doby, hlavně pod vlivem posledních událostí v Izraeli a v Gaze, se situace ještě zhoršila.

V roce 2019 se na náměstí Carnot, k počtu zavražděných dětí, shromáždil početný dav. Byli tu zastupitelé města i kraje, dosud živí účastníci protinacistického odboje, židovská komunita. Přijel i slavný „lovec nacistů“ a zakladatel Společnosti synů a dcer deportovaných francouzských Židů Serge Klarsfeld. Byl tu dětský pěvecký sbor, který zazpíval hit z roku 1941 *Jak sladce voní Francie*, prý oblíbenou písničku Děti z Izieu, a také protiněmecskou píseň z dob prusko-francouzské války, kterou údajně děti zpívaly na korbě gestapáckých nákladňáků: „Nedostanete Alsasko-Lotrinsko, vám navzdory zůstaneme Francouzi. Mohli jste poněmčít naši zem, ale naše srdce mít nikdy nebudete!“

Letošní osmdesáté výročí deportace proběhlo mnohem nenápadněji. U pomníčku se objevily květiny a v novinách pár článků, ale žádné velké shromáždění se nekonalo.

ÚTULEK A ZATČENÍ

Kdo vlastně byly tyto židovské děti, které se od jisté doby píší s velkým D? A co měly společného s vesničkou Izieu, ležící v kopcovité krajině mezi Lyonem a Chambéry? V jednom ze starých kamenných domů, který se zachoval v pů-

vodním stavu a dnes se v něm nachází muzeum, se tu skrývaly před deportací. Byly většinou z Francie, ale i z jiných zemí Evropy. Jejich rodiče byli v koncentračních táborech, anebo mrtví.

O záchranu dětí se ve Francii staralo několik organizací, velice aktivní byla například protestantská komunita, hlavní zásluhu na jeho vzniku měli Sabine Zlatin, zdravotní sestra pocházející z židovské rodiny ve Varšavě, a její manžel Miron. Útulek v Izieu vznikl už v době, kdy bylo čím dál tím obtížnější uniknout gestapu a francouzským milicím. Přesto se dům obklopený přírodou stal na chvíli přístavem bezpečí. Děti se nijak neskrývaly. Chodily do školy, pomáhaly místním zemědělcům. Všechny prý mluvily výborně francouzsky a ani jejich učitelka nevěděla, že jsou Židé.

6. dubna 1944 byl první den velikonočních prázdnin. Děti zrovna snídaly, když před domem zastavilo několik vojenských aut. Nesměly si ani zabalit. Gestapáci je nahnali na korby nákladňáků a odvezli do Lyonu. Jednomu vychovateli se podařilo utéct a jedna mladá vychovatelka se vrátila z Osvětimi živá. Všichni ostatní, děti ve věku od 4 do 17 let a jejich vychovatelé, byli zavražděni. Gestapu je nahlásil jistý Lucien Bourdon, farmář původem z Met.

Po zatčení děti strávily jednu noc v lyonském vězení Montluc. V Lyonu operovaly záchranné sítě, ale jedna noc byla málo na to, aby bylo možné cokoli podniknout. Druhý den odjely vlakem do Paříže, do šetrného tábora Drancy.

PŘEDČÍTÁNÍ JMEN

Odtud 13. dubna pokračovaly na východ, v transportu číslo 71, v němž odjelo 1500 francouzských Židů. 1112 z nich bylo za-

vražďeno okamžitě po příjezdu do Osvětimi, v noci 15. dubna. Z toho 300 dětí. Ve stejné soupravě dobytčích vozů byla také Simone Jacobová, provdaná Veilová, slavná politička a feministka, která byla v několika francouzských vládách a v letech 1979–1982 byla první ženou ve funkci prezidentky Evropského parlamentu. Byly tam i dvě její pozdější přítelkyně, které také přežily, Marceline Loridan-Ivensová a Ginette Kollinka, která jako jediná z tohoto trojlístku, ve Francii známém pod jménem Dívky z Birkenau, dosud žije. Je jí 99 let. Ze tří kamarádek, jež rozdělila až smrt, byla nejstarší. Nejmladší byla Marceline, která prý pro-



Děti a jejich vychovatelé na zahradě útulku, léto 1943. Z archivu Jad vašem.

šla selekci jen díky tomu, že měla střevice na podpatcích, a tudíž vypadala starší.

13. dubna tohoto roku se v pařížském Památníku šoa četla jména deportovaných v transportu č. 71. Další podobné setkání zde proběhne 5. a 6. května, u příležitosti Dne památky obětí holokaustu, kdy se budou nahlas, po dvacet čtyři hodin, předčítat jména všech 75 568 Židů deportovaných z území Francie. Této tradici, která probíhá každých deset let, prý nehrozí konec, navzdory tomu, že památník už zbývá jen opravdu pár.

Deník *Libération* ve své reportáži cituje ředitele Památníku šoa (instituce spravuje v současné době celkem šest muzeí po celé Francii a otevření sedmého v Nice je na spadnutí) Jacquesa Fredje, který tvrdí, že předčítání jmen se stalo příležitostí pro shromáždění celých rodin, včetně jejich nejmladších členů. Nové generace, vnuci a pravnucci prý projevují vůli předávat pochodeň dál, ten rituál je „vážený, ale zároveň radostný“. Rodiny se nespokojí pouze s vyslovením jména, ale snaží se zeměděleho něčím přiblížit, připravují se na vystoupení, v němž má každý nějakou roli. „Je v tom cítit jistá hrdost. Ti lidé jako by říkali: Chtěli nás vyvraždit a podívejte se, my jsme stále tady a s celou rodinou.“

MAGDALÉNA PLATZOVÁ, Lyon



Lyonský památník. Foto J. Zavadil.

IZRAEL: Írán: akce a reakce

Kdy se začalo vytrácet z novinových titulků slovo Gaza? Až se to bude zkoumat, možná se dospěje k datu 14. dubna 2024. Je to ostatně vidět i v *Roš chodeši*. Všechna čísla od 7. října 2023 až doteď (tedy od listopadového po dubnové) měla rubriku Izrael věnovanou výhradně Gaze či válce s Hamásem.

Teď je to po půl roce poprvé jinak. Od 14. dubna ovládá titulky médií slovo Írán. Je k tomu pádný důvod. Musíme ale předeslat, že tento důvod s Gazou více či méně souvisí. V noci ze 13. na 14. duben Írán odpálil na Izrael přes 300 kusů střel. Asi 170 dronů, 120 balistických raket a přes 30 řízených raket s plochou dráhou letu.

VÁLKA, NE PROXY

Íránský útok byl ve více ohledech bezprecedentní. Zaprvé šlo o zřejmě největší hromadný raketový útok v dějinách vojenskosti. A také o nejmohutnější útok v krátké historii dronových válek.

Zadruhé prolomil zásadní tabu. Írán vede s Izraelem už skoro čtyřicet let proxy války, česky řečeno zástupné. Prostě války vedené prostřednictvím cizích milic, formálně nepodléhajících svrchovanosti a odpovědnosti Teheránu (Hizballáh, Hamás, Hútióvé, šíitské milice v Iráku). A zároveň války vycházející z formálně cizích území: Libanonu, Sýrie, Jemenu, Pásma Gazy. Nyní Írán poprvé vypálil své zbraně ze svého území přímo na Izrael. Tady se vytrácejí slova jako proxy či zástupný. Těžko to nazvat jinak než jako válečný útok.

Zatřetí byl útok odražen s nebývalou účinností. Podle izraelských zdrojů se podařilo zachytit a zneškodnit 99 procent vypálených střel – ve spolupráci s USA, Británií, Francií, Německem, Kanadou a Jordánskem. Zneškodněny, většinou ještě mimo izraelské území, byly všechny řízené střely a drony, bariérou obrany proniklo jen několik balistických raket mířících na letecké základny Nevatim, Chacerim a Ramon. I proto, že letecké báze jsou mimo hustě zalidněné oblasti,

byly napáchané škody jen malé a na životech žádné. Bylo zaznamenáno jen jedno zranění – sedmiletá beduínská dívka zasažená částmi zničené střely.

Začtvrté se vynořil problém, jak má Izrael reagovat. Což je ovšem problém zásadní a nejhůře předvídatelný. I v izraelském mediálním prostoru se probíraly otázky. Má se na útok reagovat tvrdě jako na vyhlášení války? Nebo to byla spíše úmyslná výstraha (za útok na revoluční gardy v areálu íránského konzulátu v Damašku z 1. dubna, připisovaný Izraeli)? Nevyvolá pak odvěta další útok, teď už s plným nasazením arzenálu Hizballáhu? Je z toho dilema dvou špatných možností. Odpovědět také útokem a riskovat spirálu eskalace. Nebo zůstat v klidu a riskovat, že právě to Írán pochopí jako projev slabosti a zaútočí znovu.

V případě textu, který se píše s předstihem, je možné, že výsledek bude znám



Odpovědět útokem, nebo zůstat v klidu? To je otázka... Foto Amir Levy.

dříve, než se *Rch* dostane ke čtenářům. Ale i pak je užitečné přiblížit způsoby uvažování, které k tomu výsledku vedly.

OČIMA BEN JIŠAJE

Podívejme se, jak situaci hodnotil Ron Ben Jišaj, asi nejproslulejší válečný reportér a analytik izraelských médií. Narodil se roku 1943, tudíž bereme-li to od dětského věku, prožil všechny války, které Izrael absolvoval. Na vojně sloužil u výsadkářů, nějaký čas šéfoval armádnímu rozhlasu, reportérsky pokrýval války na Blízkém východě i jinde, jméno si udělal v roce 1982 v Libanonu. Jako prv-

ní vstoupil do táborů Sabra a Šatíla poté, co tam falangisté zmasakrovali Palestince (i proto hrál sama sebe ve filmu *Valčík s Baširem*). V poslední době píše pro list *Jediot achronot* a jeho web *Ynet*.

Ben Jišaj pokládá celou „střílečku“ ze 14. dubna za úspěch Izraele a neúspěch Íránu, ale hned v titulku svůj vzkaz shrnuje takto: *Izrael uspěl, ale jeho odpověď by měla být pečlivě zvážena*.

Izrael uspěl už tím, že zneškodnil 99 procent proti němu letících střel („porazil impozantní nálet Íránu“). Ale to je podle Ben Jišaje jen polovina úspěchu. Druhá, možná zásadnější část spočívá v tomto: „Izrael získal příležitost obnovit svou diplomatickou a morální legitimitu na mezinárodní scéně, která byla narušena během války v Gaze.“

Myslí tím situaci, kdy se Izrael za bojů v Gaze stal v mnoha očích vyvrhelem světa. Státem, který sice má spravedlivý motiv pro vojenskou akci, ale při jejím naplňování moc nedbá na to, co na jeho postupy svět říká. Íránský útok vrátil si-

tuaci zpět do jejích skutečných rozměrů, kde Írán a jeho spojenci včetně Hamásu jsou těmi, kdo ohrožují stabilitu a provokují války.

Autor si samozřejmě cení vojenského úspěchu Izraele. Srovnává to s rokem 2019, kdy Írán zaútočil na ropná zařízení Saúdské Arábie: použil 17 dronů a 4 řízené střely a napadený stát nezachytil žádný z těchto prostředků. V tomto zrcadle získal dobré vysvědčení vícevrstvý systém aktivní ochrany Izraele. Ten by uspěl sám o sobě. Ale působivý výsledek 99 procent

zachycených střel umožnila zejména spolupráce s Američany, Brity, Francouzi a Jordánci. V médiích se dokonce objevila formulace, že je to asi poprvé, kdy armády Izraele a Jordánska bojovaly bok po boku.

Ben Jišaj nezpochybňuje potřebu odstrašit Írán ani odvetu jako takovou. Jen dodává, že ta se musí promyslet: „Při zvažování reakce má být prioritou zachování legitimacy Izraele v očích Západu.“ Má pro to argument: odstrašování je svou povahou pomíjivé, zatímco spojenectví se Západem a regionální obranná architektura jsou pro Izrael strategickými aktivy.

ZBYNĚK PETRÁČEK

KAFKA A SVĚT KNIHY ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Městské muzeum a galerie ve Svitavách vzpomíná na synagogu, která ve městě stála na místě současného autobusového nádraží. Byla postavena v roce 1902 v orientálním slohu a k jejímu zničení došlo v roce 1938 během tzv. křišťálové noci. Její příběh chce svitavské muzeum připomínat, proto společně s městem Svitavy, Pardubickým krajem a ČSAD Ústí nad Orlicí připravilo a na budovu svitavského autobusového nádraží nechalo nainstalovat informační tabuli, která přibližuje nejen osudy svitavské sy-



nagogy, ale rovněž svitavské židovské obce. (Svitavský deník.cz, 4. 4.) ■ Část historického centra Kolína je od roku 1989 městskou památkovou rezervací, má rozlohu 11 hektarů a zahrnuje 62 zapsaných kulturních památek. Může díky tomu žádat o dotace ministerstva kultury. Za posledních pět let byly z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón opraveny například domy a kašna na Karlově náměstí, schránka na Tóru v synagoze, městské opevnění, zámek a kostel sv. Bartoloměje, který je národní kulturní památkou. (Náš region.cz, 4. 4.) ■ „Do programu letošního ročníku se promítá sté výročí smrti Franze Kafky. Čestným hostem se stal tradiční festivalový projekt *Das Buch*, pro rok 2024 pod názvem *Das Buch – německojazyčná literatura*. V celé šíři představí autory a mluvčí z Německa, Rakouska a Švýcarska. Program věnovaný Kafkovu výročí se bude zabírat jeho tvorbou i inspiracemi, které z ní vycházejí,“ říká mluvčí mezinárodního knižního veletrhu Pavla Umlaufová, jehož 29. ročník se koná ve dnech 23.–26. května na Výstavišti v pražských Holešovicích. Tvorbou a životem Kafky provede německý literární vědec a spisovatel Reiner Stach, mimo jiné tvůrce respektované třídílné Kafkovy biografie. Stach

chystá také seriál a podílel se rovněž na zrodu nejnavštěvovanější kafkovské webové stránky www.franzkafka.de. (Speciál Dnes, 26. 4.) ■ Tisíce potomků českých exulantů, kteří kdysi uprchli před nacisty i komunisty, si na české občanství počkají ještě minimálně půl roku. Na vině jsou podle vládní pětikolalice průtahy ve sněmovně. Byť se o novele o státním občanství mluví už řadu let, doprovází ji jeden odklad za druhým. Vlády se vymlouvaly na covid, válku na Ukrajině, nejnověji právě na opoziční obstrukce. „Je smutné, že se to stalo obětí politických sporů,“ řekl Petr Papoušek, předseda Federace židovských obcí v ČR, která zastupuje zájmy i několika potomků tzv. Wintonových dětí. (Lidovky.cz, 24. 4.) ■ Muzeum romské kultury v Letech u Písku otevřelo Památník holocaustu Romů a Sintů v Čechách. Stalo se tak téměř třicet let od zahájení prvních debat o vybudování důstojného pietního areálu. Památník stojí v místě bývalého koncentračního tábora, proces jeho vzniku komplikovala situace okolo výkupu vepřína, který tam stál od 70. let. V táboře byly v nehumánních podmínkách vězněny celé rodiny pod dohledem ozbrojených dozorců, trýznili je hladem i bitím. Věznění v Letech často končilo smrtí – nebo deportací do Osvětimi. „Nebyl to jen zločin někoho jiného, ale byl to i náš zločin. Doufám, že tento památník přispěje k vyrovnání se s naší vlastní minulostí,“ věří premiér Petr Fiala (ODS) v sílu čerstvě otevřeného památníku. Koncentračním táborem v Letech u Písku mezi lety 1942–1943 podle historiků prošlo 1308 Romů – mužů, žen i dětí. Z nich 327 zemřelo přímo v táboře a více než 500 jich pokračovalo do koncentračního tábora v Osvětimi. (Deník N, 23. 4.) ■ Vláda přijala definici anticiganismu, tedy protiromských postojů. Podle vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny Lucie Fukové to

naznačuje, že diskriminace není v Česku vítána. Řekla to na tiskové konferenci po zasedání kabinetu. Podle vládní zmocněnkyně pro lidská práva Kláry Šimáčkové Laurenčíkové jde o správný krok, jak odmítnout jakékoli předstudečné a stereotypní chování vůči romské menšině v Česku. (EchoPrime.cz, 11. 4.) ■ Předseda Československé romské unie Karel Karika (Piráti) si myslí, že nyní integraci pomůže tvrdá komunitní práce, zvláštní zmocněnec pro holocaust a svobodu vyznání z ministerstva zahraničních věcí Robert Řehák zase věří, že definice anticiganismu je první krůček na cestě ke změně. Podle Řeháka potřebujeme definici protiromských postojů, podobně jako Poslanecká sněmovna přijala definici antisemitismu. „Definice pomůže tomu, že se vlastně pojmenují věci, které jsou pro romskou komunitu opravdu problém,“ míní. Jde podle něj o mezinárodní definici, kterou už přijaly Velká Británie, Německo, Chorvatsko či Izrael. (čt24, 11. 4.) ■ Před sto lety to byla továrna s perleťářskou výrobou. Teď se výstavní budova u řeky Mže v Tachově stala novým muzejním depozitářem. Na začátku 20. století v továrně zpracovávala perleť židovská rodina Heinricha Adlera



a vyráběly se zde převážně knoflíky. Továrna se udržela až do velké hospodářské krize. V roce 1938 prostor zabavila Německá říše. Nejpozději v roce 1953 se zde nacházela zemědělská mistrovská škola a tradice zemědělských učilišť na tomto místě pokračovala až do 90. let 20. století. Budovu teď vlastní Plzeňský kraj a její provoz převezme

Muzeum Českého lesa. To si ke svým letošním 70. narozeninám nadělilo nový depozitář, který v tamních prostorách vzniká. Za přestavbu a vkusnou obnovu historické bíločervené fasády zaplatil Plzeňský kraj zhruba 28 milionů korun. Ve zdejších bývalých třídách budou nyní uschované muzejní sbírky, najdeme zde konzervátorskou dílnu, v bývalé kuchyni by měla probíhat hrubá očista exponátů a jídelna se promění na prostor pro pořádání společenských akcí. (ČRo Plzeň. cz, 22. 4.) (am, jd; kresba Jiří Slíva)

SPOLEČNÉ PÁTRÁNÍ

Ztracené knihy z Hochschule für die Wissenschaft des Judentums

Židovské muzeum v Praze se v dubnu připojilo k projektu Library of Lost Books – Knihovna ztracených knih, který připravil Leo Baeck institut v Jeruzalémě a Londýně. Projekt občanské vědy (citizen science) vyzývá k vědeckému výzkumu, do kterého se mohou zapojit občané ve svém volném čase. Nevyžaduje vědecké znalosti, stačí zájem a chuť přidat se ke společnému hledání a znovuobjevení ztracených knih z Hochschule für die Wissenschaft des Judentums v Berlíně. Snahou je co nejlépe rekonstruovat původní knihovnu a vzkřísit ji alespoň virtuálně. Výstava, která v rámci webové prezentace přibližuje historii této vzdělávací instituce, chce udržet jejího ducha a odkaz při životě. Nalezené knihy jsou zařazovány do virtuální knihovny, čímž jsou zpřístupňovány badatelům po celém světě.

JUDAISMUS I VĚDA

Berlínská Hochschule für die Wissenschaft des Judentums byla průkopníkem akademického studia judaismu. Spojila judaismus a tradice s moderními vědeckými metodami, čímž významně ovlivnila interpretaci a chápání židovství ve společnosti. Činnost zahájila 6. května 1872 se čtyřmi vyučujícími a deseti studenty. Pro srovnání – v roce 1932 to již bylo 155 studentů, z toho 27 žen. Ačkoli význam školy vzrůstal, nebyla považována za univerzitu a musela v roce 1883 z nařízení státu změnit název z Hochschule (vysoká škola) na Lehranstalt (učiliště) für die Wissenschaft des Judentums. K původnímu názvu se instituce vrátila roku 1923, ale pouze do nástupu nacistů. V letech 1933–1942 musela znovu užívat označení Lehranstalt. Na Hochschule působilo mnoho významných osobností, např. Abraham Geiger, Ismar Elbogen, Eugen Täubler, Leo Baeck nebo Ernst Grumach. Svá studia zde absolvovala první rabínka na světě Regina Jonas. Činnost škola udržovala do 19. července roku 1942, kdy byla definitivně uzavřena. Knihovna Hochschule obsahovala jak náboženskou, tak vědeckou literaturu, převážně v němčině a hebrejštině. Shromažďovala noviny a časopisy. Počátkem 20. let vlastnila přibližně 12 000 svazků, v roce 1931 to bylo již více než 46 300 svazků. Knihovna zůstala na svém místě i po uzavření školy, v říjnu 1942 byla od-

vezena do Hlavního říšského bezpečnostního úřadu. Počet knih se odhaduje v době uzavření na 60 000 svazků.

Nacisté začali budovat tzv. židovskou knihovnu, v níž shromažďovali uloupené knihy židovských institucí a spolků. K uspořádání knih využívali židovské



Logo projektu Library of Lost Books.

nuceně nasazené pracovníky s knihovnickými znalostmi, kteří za půldruhého roku zpracovali na 2–3 miliony knih. Některé vytříděné knihy putovaly na různá místa Říše, mimo jiné do ghetta Terezín nebo na severočeské zámky Houska, Mimoň, Berštejn a Nový Falkenburk. Po skončení války byly knihy z Hochschule, jež se zachovaly, rozptýleny a putovaly do různých institucí po celém světě. Část knih z Hochschule skončila svou pouť v pražském Židovském muzeu, kam byla dovezena z Terezína. V ghettu tvořily součást tzv. Zentralbücherei působící od roku 1942. Další knihy byly přivezeny do muzea ze severočeských zámků, z nichž část se stala součástí muzejního knihovního fondu. Nachází se zde dodnes.

IDENTIFIKACE A NÁLEZY

Od roku 2001 Židovské muzeum provádělo provenienční průzkum knihovního fondu za účelem identifikace původních vlastníků knih. Předmětem výzkumu bylo více než 86 000 svazků, mezi nimiž jsme

nalezli i knihy patřící před konfiskací berlínské Hochschule. Identifikovanými provenienčními záznamy byly především různé typy razítek, která se v průběhu let měnila stylově i spolu se změnou vlastního názvu školy. Důležité jsou také dedikační štítky nesoucí informace o donátořech knih pro knihovnu Hochschule. Během provenienčního průzkumu bylo identifikováno celkem 455 knih z majetku Hochschule nebo Lehranstalt für die Wissenschaft des Judentums. Právě proto se ŽMP stalo po Berlíně druhým místem, kde je projekt prezentován. Doposud nebylo nikde nalezeno takové množství knih z Hochschule jako u nás. Postupně jsou vkládány do virtuální knihovny Library of Lost Books a doplňují již nalezené knihy.

Zdaleka ne všechny knihy byly dohledány. Každý se může nyní do projektu zapojit a stát se detektivem pátrajícím po ztracených knihách. Virtuální výstava podrobně představuje nejen historii Hochschule, ale také návod, jak se do projektu zapojit. Interaktivní mapa zaznamenává místa, v nichž by se mohly další knihy vyskytovat. Chtěli bychom oslovit veřejnost a probudit v ní zájem o vzkvétající vzdělávací instituci, která byla zničena nacisty. Pro mladé publikum jsou určeny výukové programy pro školy. Doufáme, že do pátrání v knihovnách, antikvariátech, soukromých sbírkách a archivech se zapojí lidé po celém světě. Více se dozvíte na stránkách www.libraryoflostbooks.com (jsou dostupné v angličtině, němčině, češtině, pracuje se na hebrejském překladu).



Původní razítko knihovny Hochschule.

Library of Lost Books je společným projektem Institutů Leo Baecka v Jeruzalémě a Londýně a spolku Friends and Sponsors of the Leo Baeck Institute e. V. Jedná se o součást vzdělávacího programu Project of the Education Agenda NS-Injustice a je podporován nadací Erinnerung, Verantwortung und Zukunft a německým spolkovým ministerstvem financí (BMF).

MICHAL BUŠEK, ŽMP

Jan Bílek, Jarmila Schreiberová PÁTEČNÍCI NA FOTOGRAFIÍCH KARLA ČAPKA

■ Fotografická vášeň Karla Čapka vrcholila v letech 1930–1932, kdy vznikla i většina jeho fotografických portrétů pátečníků, k nimž patřili vedle bratří Čapků také Edvard Beneš, Josef Kopta, Ferdinand Peroutka, Josef Šusta, František Langer, Eduard Bass, Karel Poláček a mnozí další, celkem přes šedesát osobností, přičemž spisovatel na svých amatérských fotografiích zachytil větší část z nich na 102 vzácných snímcích, které umožňují i k méně známým jménům přidat konkrétní tváře. Recenzi uvedené knihy naleznete na str. 17–19 tohoto čísla.

Vydal Památník národního písemnictví v roce 2023. 242 stran, 99 fotografií, medailony pátečníků, rejstřík. Doporučená cena 360 Kč, kniha je v současné době nedostupná, ale za 320 Kč ji lze objednat v PNP na adrese www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz.

Jiří Brabec PERIODIKA A SBORNÍKY 1939–1945

■ Noviny, časopisy a knižní publikace, které vycházely v letech 1939–1945 za tzv. protektorátu a česky v zahraničí, charakterizuje literární historik Jiří Brabec v jejich základním směřování, okruhu spolupracovníků a na příkladech profilujících příspěvků. Knihu tvoří abecedně řazená monografická hesla. Duchovní klima válečné doby skládají denní listy, periodika zaměřená na politiku, zábavu, vědeckou nebo náboženskou osvětu či časopisy věnující se různým druhům umění. Vedle sborníků, antologií a almanachů domácích a exilových vydavatelů jsou představeny i počiny kolaborantské, oslavující okupační správu a šířící antisemitismus.

„Každý totalitní systém se opírá o princip totálního nároku na člověka. Nespokojuje se se zmanipulováním veřejné sféry, uzavřením člověka do institucionálních rámců, z nichž nemůže vystoupit, ale současně hledá možnosti, jak podchytit soukromý svět zálib a potřeb individua a importovat je do soukromé sféry,“ píše autor v úvodu ke knize.

Vydalo nakl. Triáda v Praze roku 2024. 376 stran, dop. cena 499 Kč (v e-shopu nakladatelství 399 Kč).

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Marie Jirásková (ed.) MILENA JESENSKÁ: DOPISY A DOKUMENTY

■ Milena Jesenská (1896–1944) se prosadila zejména jako novinářka, od začátku 20. let přispívala svými sloupky a fejetony do *Národních listů*, *Lidových novin*, *Pestrého týdne* i prestižního týdeníku *Přítomnost*, jehož vedením byla pověřena po zatčení Ferdinanda Peroutky na počátku nacistické okupace. Celý život udržovala rozsáhlou korespondenci s přáteli, partnery i známými osobnostmi z intelektuálních a literárních kruhů (asi není třeba připomínat jejího nejslavnějšího korespondenta).

Do této edice jsou zařazeny dopisy již publikované, ale také dosud nevydané listy Ferdinandu Peroutkovi, Karlu Scheinpflugovi, Otokaru Fischerovi, Stanislavu K. Neumannovi, Fráňovi Šrámkovi, Václavu Tillemu, Jaroslavu Seifertovi, Václavu Kaplickému, manželům Halasovým a dalším. Zahrnuty jsou i nové překlady dopisů odeslaných z Ravensbrücku a vzájemná korespondence mezi blízkými přáteli Jesenské Evženem Klingerem a Willim Schlammem. Dopisy jsou doplněny vybranými dokumenty z doby Milenina zatčení a vyšetřování na Pankráci a v Drážďanech. Samostatnou část knihy tvoří vzpomínky žen, které Milenu Jesenskou poznaly jako spolupracovnici nebo vězeňkyni v koncentračním táboře.

Vydal Památník národního písemnictví / Muzeum literatury v Praze roku 2023. Obrazová příloha. 452 stran, doporučená cena 333 (lze objednat za 280 Kč v e-shopu PNP).

POPIS JEDNOHO ZÁPASU

Opera v Libeňské synagoze

■ Spolek Krajinou přílivu zve na projekci opery *Popis jednoho zápasu* na motivy textů Franze Kafky. Představení v Libeňské synagoze v Praze 8 se koná ve čtvrtek **30. května** od 19 hodin při příležitosti letošního stého výročí úmrtí spisovatele (zemřel 3. června 1924).

Hlavní postavou opery je K., jehož rysy se v mnohém shodují se spisovatelem Franzem Kafkou, autoři však nezobrazují

věrně jeho život, K. může být každý, kdo prožívá svůj životní zápas podobně těžce a s takovou sebereflexí jako slavný autor. Postavy na jevišti se shodují s lidmi, kteří patřili ke Kafkovu životu (sestra Ottla, otec, přítel Max Brod), a místy, v nichž se pohyboval nebo mohl pohybovat – záleží na divákovi, jak vkomponované prvky z Kafkova díla a života rozpozná. Základní scéna (dlážděné ulice a tramvajové koleje) navozuje uzavřené pražské prostředí. Jakkoli název opery odkazuje k rané povídce Franze Kafky, není přímo založena na jejím textu, ale jedná se o koláž z jeho děl: próz, deníků, dopisů, ale také pracovních zápisů z Dělnické úrazové pojišťovny.

Opera vznikla roku 2005 pro Státní operu v Göteborgu, filmový záznam pak v lednu 2006. Autorem hudby je skladatel klasické hudby Jan Sandström ve spolupráci s operním režisérem Davidem Radokem, libreto napsali D. Radok a spisovatel a esejista Josef Kroutvor. Zpívá se v němčině (s českými titulky).

Vstupné dobrovolné. Akci podpořila Nadace židovské obce v Praze.

Jste srdečně zváni!

LEVORUKÁ UKAZOVÁTKA NA TÓRU

■ Židovské muzeum v Praze představuje na svých webových stránkách (www.jewishmuseum.cz) několik on-line výstav, jejichž tématem jsou sbírkové předměty, které možná překvapí. V současné době je to například malá a poměrně kuriózní skupina schránek mořských plžů s leptanými heb-



rejskými nápisy nebo soubor levorukých ukazovátek na Tóru. Výstavy zpracoval Jaroslav Kuntoš. O ukazovátkách pro leváky mj. říká: „V judaismu byla původně levorukost definována jako tělesná vada. Tato definice měla pro leváky závažný význam, protože na jejím základě nemohli být vyvoláni ke čtení z Tóry, což ve svém důsledku znamenalo velký pokles sociálního postavení jedince a v podstatě odsunutí na okraj židovského společenství. V průběhu doby, zhruba od konce 18. století, se však tento přístup uvolnil a leváci se postupně stávali plnoprávnými členy komunity. Viditelným vyjádřením jejich emancipace jsou levoruká ukazovátka na Tóru, připomínající, že levorukost již není důvodem k diskriminaci.“

KÁVA O PŮL ČTVRTÉ

■ V úterý **21. května** přijde na Kávu **Andrej Ruščák**, politolog, analytik a publicista, který se zabývá Evropou a Blízkým východem.

Kavárna se otevírá ve 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

KULTURNÍ PROGRAM ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

■ 6. 5. od 19.00, Maiselova synagoga: **Slavnostní koncert u příležitosti Jom ha-šoa ve-ha-gyura – Dne památky obětí šoa a hrdinství**. Koncert hudebního tělesa Krása Quartet uctí památku hudebních osobností, jakými jsou dirigent a skladatel Karel Ančerl či skladatel a klavírista Erwin Schulhoff. Zazní také tvorba Antonína Dvořáka. Vstupenky lze zakoupit v infocentru muzea, v síti Prague Ticket office – Via Musica a na webu ŽMP (www.jewish-museum.cz). Vstupné 230 Kč / 150 Kč pro seniory a studenty.

■ 7. 5. od 18.00, Auditorium ŽMP (Maiselova 15): **Hlasy židovských matek: mateřství a mírový aktivismus** – Timea Crofony. Přednáška představí izraelský mírový aktivismus skrze činnost hnutí a organizací, které při prosazování mírového soužití zdůrazňují mateřskou a ženskou perspektivu. Seznámíte se zejména s činností Women Wage Peace, Four Mothers Movement a Women In Black. Vstup volný.

■ 13. 5. od 19.30, Dominikánská 8, barokní refektář dominikánského kláštera na Starém Městě, vstup Jalovcová 2: **Uprchlíctví: historie, současnost a globální kontext**. Diskuse připravená ve spolupráci s Člověkem v tísní a centrem Dominikánská 8 se zaměří na situaci židovských a ukrajinských uprchlíků na českém území s důrazem na širší globální perspektivu uprchlíků. Mezi diskutujícími budou historik M. Frankl, M. Rozumek, ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům, a Jakub Andrl, koordinátor migračního programu Člověka v tísní. Moderovat bude D. Vrbová z Českého rozhlasu. Vstup volný.

■ 15. 5. od 19.00, Maiselova synagoga: **Kafka & Milena**. Před osmdesáti lety v květnu zemřela v koncentračním táboře Ravensbrück Milena Jesenská. Její život, novinářské dílo, politické aktivity i vztah k Franzi Kafkovi představí germanistka Veronika Jičínská. Vstup volný.

■ 26. 5. od 10 hodin, Dílna ŽMP: **Nedělní dílna pro rodiče a děti – Hudební kouzla v Židovském muzeu**. Začneme společnou prohlídkou synagogy, následuje interaktiv-

KULTURNÍ POŘADY



Lazarova paleta. Z výstavy M. Rajnišové v Kladně.

ní část, během níž budou mít děti možnost experimentovat se zvuky, různými nástroji. Prohlídka: Maiselova synagoga. Vstupné 90 Kč.

■ Výstava: **Cesta do neznáma – příběh Nicolase Wintona a zachráněných dětí**. Zverne vás na výstavu prací žáků Základní umělecké školy Adolfa Voborského v Praze. Koláže a skici vyjadřující sílu lidského hrdinství a naděje jsou inspirovány činy Nicolase Wintona. Výstavu v Auditoriu ŽMP bude možné zhlédnout od 2. května do 30. června. Přístupná je po–čt 12–16 hodin, pá 10–12 hodin nebo po domluvě. Vstup volný.

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

■ Do **29. května** lze v Jeruzalémské synagoze v Praze zhlédnout výstavu fotografií Jindřicha Svátka **Za oponou**. Na černobílých snímcích zachytil prostředí společenství Staronové synagogy v 80. letech 20. století.

■ Koncerty: **22. května** od 18 hodin pokračuje cyklus varhanních koncertů. Skladby J. S. Bacha, J. N. Seegera, P. J. Vejvanovského a dalších; hrají Václav Petr (varhany) a M. Laštovka (trubka). Vstupné dobrovolné.

■ Dne **30. května** od 17.30 se v synagoze koná benefiční koncert, jehož výtěžek podpoří kibuc Kfar Aza, zničený útokem Hamásu. Vystoupí komorní ženský sbor Carmina Bohemica pod vedením sbormistryně Věry Hrdinové. Na varhany hraje V. Petr. Vstupné dobrovolné.

IZRAELŠTÍ UMĚLCI V JIČÍNĚ

■ **Koncert**: Ve středu **22. května** od 20 hodin se v jičínské Valdštejské lodžii koná koncert umělců z Jeruzaléma: zpěvačky a pozoruhodné hlasové experimentátorky

Victorie Hanny a klavírního virtuosa Omriho Mora. Pořádá o. p. s. Baševi Jičín a Valdštejské imaginárium s podporou Královéhradeckého kraje.

■ **Hlasové semináře**: Ve čtvrtek **23. května** od 18 do 21 hodin se v prostorách Duhové medicíny v Jičíně koná hlasová dílna s Victorií Hannou. Více info viz facebook.com/VictoriaHannaOfficial/.

■ V úterý **28. května** od 18 do 21 hodin se tamtéž koná seminář **Rituál hlasu a pohybu** s tanečnicí a hlasovou terapeutkou Smadar Emor (<https://smadaremor.com>). Cena: 1000 Kč (1 seminář), 1600 Kč (za oba).

■ Informace a přihlášky získáte na adrese duhovamedicina@gmail.com. V případě pěkného počasí se semináře konají na zahradě. Možnost přespání na místě.

ŽIDOVŠTÍ PRÁVNÍCI V KOLÍNĚ

■ Městská knihovna v Kolíně připravila pro prostor kolínské synagogy výstavu nazvanou **Ve službách spravedlnosti. Kolínští židovští právníci v 19. a 20. století**. Expozici lze navštívit až do března 2025. Prohlídku raně barokní synagogy s novou výstavou zajišťuje Městské informační centrum (Na Hradbách 157, Kolín).

PAMÁTKY DESET HVĚZD

■ Kulturní a vzdělávací akce v židovských objektech rekonstruovaných v rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR naleznete na stránkách www.10hvезд.cz. Upozorňujeme například na akce v Polné: seminář hebrejštiny v Rabínském domě (pátek a sobota odpoledne) a komentovanou prohlídku židovského hřbitova. Koná se ve dnech **10.–11. května**. Program v Polné vede J. A. Haidler.

MAGDALENA RAJNIŠOVÁ V KLADENSKÉM ZÁMKU

■ V zámecké Galerii města Kladna v kladenském zámku lze do **9. června** zhlédnout obrazy místní rodačky Magdaleny Rajnišové, výstavu s názvem **Dimenze skrytosti**. Kdo navštívil její předešlou velkou expozici v Egon Schiele Centru v Českém Krumlově, ví, že ho očekávají rozměrná plátna s biblickými motivy, obrazy pouštní krajiny či čistě meditativní díla. V komornějším prostředí kladenské galerie, v promyšlenější instalaci a v současné situaci její obrazy hovoří naléhavěji, autorka zařadila i menší olejomalby a dva objekty – modrobílého anděla a kompozici, jíž děkuje svým kladenským přítelkyním, malířkám sestrám Válovým. Výstava je přístupna út–pá 12–17.00, so, ne 10–17.00.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Seminář moderní fyziky připravuje podcastovou miniserií *Kosmikomedie* na téma vesmír podle knihy Itala Calvina. Studenti už byli dvakrát ve studiu Bystrouška Audio, s. r. o., kde nahrávali jednak úryvky z povídek a jednak rozhovory s vědci na odborná témata, která se k povídkám vážou.

■ Žáci kvarty a deváté třídy ve fyzice prezentují své práce na téma výroba elektrické energie. V malých týmech zpracovali možnosti výroby energie u nás i ve světě. Zabývali se také ekologickými dopady elektráren.

■ Studenti 1. G a 6. Z vyzkoušeli nový projekt – výuku hebrejštiny prostřednictvím izraelských písní. Pod vedením Omera zahájili písní *Oreach* (Host) od Naomi Šemer, takže nesměl chybět košík s ovocem, červené víno (šťáva), bílý květ a chléb se solí.

■ K prvnímu výročí úmrtí předního izraelského básníka Meira Wieseltiera přeložili studenti hebrejštiny ze sixty malý výbor z jeho básní. Soubor PDF můžete stáhnout zde: <https://bit.ly/LS-Wieseltier>.

■ Ve školní purimové sbírce na kibuc Ejn ha-Šloša se vybralo v hotovosti a přes účet neuvěřitelných 77 310 Kč. Peníze jsme poslali na konto kibucu a mnohokrát děkujeme všem přispěvatelům i 5. třídě, která sbírku pomohla zorganizovat.

■ Školní maturitní ples letos proběhl až na konci března a nesl se ve stylu dada.

■ Student sixty Filip Meszároš vyhrál krajské kolo biologické olympiády kategorie B. Amálka Strunecká z 9. třídy postoupila do krajského kola olympiády z českého jazyka, v němž předvedla velmi dobrý výkon. Oběma děkujeme za skvělou reprezentaci školy!

■ V květnu nás čekají státní maturity a 14. května odpolední školní slavnost u příležitosti Jom ha-acmaut, Dne nezávislosti Izraele. *ip*

ÚSPĚCH ŠACHOVÉHO KLUBU STEINITZ MAKABI PRAHA

■ Šachový klub Steinitz Makabi při pražské židovské obci zaznamenal úspěchy. Výsledkem letošního úsilí je postup do družstva A do I. třídy a postup družstva B do II. třídy pražského přeboru. O postupu družstva A se rozhodovalo v napínavém posledním zápase s družstvem Unichess, který nakonec Makabi vyhrálo v poměru 4,5 : 3,5 a zajistilo si druhé postupové místo. Družstvo B

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE



skončilo ve své skupině první bez jediné porážky. Velké poděkování patří všem, kteří se účastnili mnoha těžkých zápasů. Děkujeme i vedení Hagiboru, které nám poskytuje skvělé podmínky pro domácí zápasy.

Připomínám mezinárodní obsazení našeho družstva, v němž máme hráče z Ukrajiny, Anglie, Kazachstánu, Finska, Izraele, Ruska a Norska. Nejlepší výsledky v družstvu A dosáhli Denis Bilunov – 94 procent, Nicolas Varley – 93 procent, Juraj Steiner – 78 procent, Eliška Richtrová – 70 procent, a Tomáš Čížek – 64 procent. Příští rok snad opět posílíme a budeme se snažit o další úspěchy. Pokud hrajete šachy a máte ELO alespoň 1500, přidejte se. *František Bányai*

STOLPERSTEINE V BEROUNĚ

■ Město Beroun a nakladatelství Beroun pořádají **6. května** při příležitosti Dne šoa setkání a pokládání Kamenů zmizelých za místní oběti holocaustu. Pietní slavnost začíná ve 14 hodin u pamětní desky berounským obětím holocaustu, následuje prohlídka Kamenů zmizelých umístěných ve městě a položení květin. Společná doprava do vzdálenějších míst je zajištěna.

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

■ Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhláší výběrové řízení na nadační příspěvky.

Témata: podpora vzdělávání a českého židovského školství; ochrana kulturních památek; rozvoj židovských tradic na území České republiky.

Žádosti o nadační příspěvek musejí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termín uzávěrky je stanoven k **30. červnu 2024**.

Bližší informace a formuláře získáte na e-mailové adrese nadacezovp@volny.cz a na stránkách www.kehilaprag.cz. *nžop*

KONCERT LAVUTARI DI PRAGA

■ Dne **29. května** od 19 hodin vystoupí v Jeruzalémské synagoze v Praze soubor Lavutari di Praga pod vedením Ivana Heráka. Zazní repertoár klasického zaměře-

ní obohacený o moderní prvky, nebudou chybět romské skladby. Akce se koná v rámci 26. ročníku festivalu Khamoro. Vstup zdarma.

HVÍŽDALA A SIDON LEŽ MÁ KRÁTKÉ NOHY

■ V Knihovně Václava Havla (Ostrovní 13, Praha 1) se dne **29. května** od 19 hodin koná představení nové knihy rozhovorů, jež se zemským rabinem a spisovatelem Efraimem Karolem Sidonem vedl publicista Karel Hviždála. Jmenuje se *Lež má krátké nohy*.

Rozhovor se týká slova „lež“ v Bibli, v literatuře, v politice a v životě. Knihu představí Miroslav Petříček, Josef Chuchma a Lenka Bradáčová. Večerem provede Petr Fischer. Na flétnu zahraje Jiří Stívín.

FOTOGRAFICKÁ SOUTĚŽ 10 HVĚZD 2024

■ Federace židovských obcí v České republice vyhláší fotografickou soutěž 10 hvězd 2024.

Navštívíte památky zařazené do projektu 10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví (<https://www.10hvezd.cz>)? Pošlete nám fotografie ze svých cest!

Nejlepší fotografie bude umístěna na obálce měsíčníku *Roš chodeš*, autor vítězné fotografie bude odměněn knihou *Brány spravedlivých*, ročním předplatným měsíčníku *Rech* a lahví košer vína.

Soutěž bude probíhat **od 1. června do 30. září 2024**, fotografie budou přijímány v elektronické podobě. Snímky musí být pořízeny během vašich cest po synagogách a rabínských domech v rámci projektu 10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví v období od 1. května do 30. září 2024.

K účasti v soutěži zájemci vyplní registrační formulář a zašlou jednu fotografii do půlnoci **30. září**. Soutěžní příspěvky musí být digitální černobílé či barevné originální fotografie ve formátu JPG zasláné prostřednictvím Google registračního formuláře publikovaného na webových stránkách FŽO. Akceptovatelné rozměry jsou minimálně 1,5 MB. Fotografie musí být pořízena soutěžícím.

Vyhlášení výsledků se uskuteční **31. října** na facebookové stránce Federace židovských obcí v ČR.

Kontakt na pořadatele: Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 250/18, Praha 1, e-mail: sekretariat@fzo.cz, t. č.: 224 800 858.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **máj** slávia sviatok narodenín: pani Iveta Radová, nar. 13.5. – 60 rokov; pani Lýdia Pevná, nar. 27.5. – 76 rokov; pani Zuzana Luciak, nar. 9.5. – 35 rokov, a pán Peter Rada ml., nar. 14.5. – 39 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** oslávia narodeniny: pani JUDr. Ľubica Adamcová – 75 rokov; pani MUDr. Gabriela Alexandrová – 76 rokov; pani Anna Backová – 76 rokov; pán Ing. Jozef Dukes – 72 rokov; pani Viera Durišová – 73 rokov; pán Mikuláš Forschner – 74 rokov; pani Adriana Herczogová – 73 rokov; pani Zuzana Hubinová – 80 rokov; pani Mgr. Jana Keeble – 50 rokov; pán Ivan Klein – 81 rokov; pán Ing. Pavol Kučera – 86 rokov; pán Peter Mičuda – 76 rokov; pani Mgr. Viera Mlynárová – 77 rokov; pani Oľga Nágelová – 74 rokov; pani PhDr. Eva Salnerová – 73 rokov; pán Ervín Schönhauser – 84 rokov; pán Juraj Silvan – 88 rokov; pán Prof. Pavel Traubner – 83 rokov, a pani Oľga Zelenková – 80 rokov. Všetkým našim oslávencom prajeme pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **květnu** oslaví své narodeniny: pani Zuzana Neufeldová, nar. 4.5. – 57 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 73 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 74 let; pan Leo Rotter, nar. 7.5. – 93 let; pan Michael Wachtl, nar. 7.5. – 75 let; pani Šárka Steiner, nar. 13.5. – 77 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 58 let; pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 78 let, a pani Helena Otáhalová, nar. 26.5. – 70 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Daniel Dvořák, pani PharmDr. Lea Rochlitz a pan David Šimon. Všem jubilantům přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **květnu** oslaví narodeniny pan Petr Rubín, nar. 11.5. – 52 let, a pani MUDr. Hana Vlková, nar. 31.5. – 74 let. Přejeme jim zdraví, štěstí a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

V mesiaci **máj** oslávia narodeniny: pán Michal Breiner – 57 rokov; pán Zoltán Breiner – 92 rokov; pán Peter Galko – 70 rokov; pán MVDr. Tomáš Gold – 70 rokov; pani Ing. Katarína Goldová – 63 rokov; pán Ing. Juraj Grossmann – 73 rokov; pán Doc. JUDr. Imrich Kanárik – 76 rokov; pani Katarína Kolárová – 67 rokov; pán MUDr. Ivan Kolín – 77 rokov; pani Doc. PhDr. Nataša Polanová – 78 rokov; pani MVDr. Magdaléna Riemerová – 77 rokov; pán Ing. Dušan Rubovič – 77 rokov; pán Ing. Ivan Schönfeld – 69 rokov; pani Edita Schwarzová – 74 rokov; pán Dr. Juraj Solár – 77 rokov; pani Agnesa Tomská – 72 rokov; pán Tomáš Špíra – 77 rokov; pani Eva Tkáčová – 77 rokov; pani Eva Weiszová – 76 rokov, a pani Agáta Winklerová – 78 rokov. Prajeme im všetko najlepšie a pevné zdravie do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslaví narodeniny: pani Eva Navrátilová, nar. 1.5. – 38 let; pan Tomáš Maier, nar. 13.5. – 47 let; pani Veronika Friedberg, nar. 23.5. – 38 let, a pani Gabriela Veselá, nar. 28.5. – 54 let. Přejeme jim vše nejlepší a pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Martin Bernat, nar. 30.5. – 54 let; pani Kateřina Gregorová, nar. 11.5. – 51 let; pan Filip Hess, nar. 12.5. – 53 let; pani Milada Hlubíková, nar. 24.5. – 80 let; pani Ivana Koštejnová, nar. 16.5. – 70 let; pani Jitka Losová, nar. 23.5. – 82 let; pan Erik Malkovič, nar. 11.5. – 40 let; pani Alena Serbusová, nar. 15.5. – 78 let; pani Eva Špoková, nar. 20.5. – 83 let; pani Kamila Tesařová, nar. 18.5. – 54

let; pani Irena Urbančíková, nar. 13.5. – 73 let, a pani Gabriela Urbanová, nar. 17.5. – 32 let. Jubilantům přejeme vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslaví narodeniny naši členové: Ing. Jiří Löwy – 78 let; Alena Růžičková – 76 let; Eva Štixová – 83 let, a Mgr. Věra Tydlitátová – 65 let. Všem oslávencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Jiří Baum, nar. 7.5. – 88 let; pan Max Bergmann, nar. 29.5. – 88 let; pan Meir Dohnal, nar. 27.5. – 86 let; pani Marie Handlová, nar. 17.5. – 84 let; pan Václav Choděra, nar. 20.5. – 81 let; pan Petr Janda, nar. 4.5. – 75 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 100 let; pani Hana Klusáková, nar. 10.5. – 98 let; pan Jiří Kraus, nar. 22.5. – 75 let; pani Alenka Lehká, nar. 21.5. – 93 let; pan Tomáš Mestic, nar. 16.5. – 75 let; pan Bedřich Nosek, nar. 13.5. – 82 let; pani Hortenzia Pavlíková, nar. 10.5. – 90 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 95 let; pani Liana Sagivová, nar. 2.5. – 91 let; pan Denny Stecher, nar. 29.5. – 84 let; pani Marta Šěpková, nar. 12.5. – 82 let, a pani Dagmar Škodová, nar. 8.5. – 96 let. Všem našim oslávencům přejeme pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **máj** oslávia narodeniny pán MUDr. Jozef Deutsch – 75 rokov, a pani PharmDr. Lea Messanyi Rochlitz – 57 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie a hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví narodeniny pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 76 let, a pani Kateřina Kreisinger, nar. 16.5. – 58 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **květnu** oslaví narodeniny pan Bedřich Heller a pan David Nebeský. Jmenovaným přejeme do dalších let pevné zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

NEPOKOJE V KAMPUSECH

Od půlky dubna se napříč univerzitními kampusy ve Spojených státech šíří násilné propalestinské demonstrace, což vedlo ke střetům s policií, zatýkání (už zhruba v 500 případech) a konfliktům s univerzitní správou. Policie zasahovala teprve poté, co ji přivolalo vedení univerzit, které se obávalo o bezpečnost židovských studentů a vyučujících, kteří s projevy nesouhlasí. Situace se vyostřila poté, co Kongres schválil peněžní pomoc Izraeli, bojujícímu s hnutím Hamás.

Nepokoje začaly na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, kde během noci demonstranti postavili v kampusu stany, nad nimiž zavlály palestinské vlajky a které obývají stovky demonstrantů (studentů i aktivistů) a odmítají je opustit. Když dorazil do kampusu předseda Sněmovny reprezentantů USA Mike Johnson, dav ho vypískal. „Užijte si svobodu slova,“ reagoval Johnson.

Problémy s demonstranty nastaly i na Newyorské univerzitě, Yaleově univerzitě, Michiganské a Minnesotské univerzitě, Kalifornské státní polytechnické univerzitě, na Univerzitě Jižní Kalifornie a na Texaské univerzitě v Austinu. Protestující vyzývají vedení škol k odsouzení izraelských akcí a k odprodeji akcií společností dodávajících zbraně Izraeli, k přerušení spolupráce s izraelskými univerzitami nebo k veřejnému prohlášení, vyzývajícímu Izrael k příměří.

TREST PRO IMÁMA

Francouzský soud v dubnu udělil roční podmíněný trest imámovi z jihu Francie, který po loňských útocích v Izraeli vyzýval k zabíjení Židů. Imám z města Beaucaire u Montpellieru 12. října, tedy pět dní po útoku teroristického hnutí Hamás na Izrael, publikoval na Facebooku slova, která jsou v islámské tradici připisována proroku Muhammadovi a vyzývají k zabíjení Židů.

BIENÁLE A IZRAEL

Izraelská umělkyně Ruth Patir, která měla reprezentovat Izrael na Benátském bienále, mezinárodní přehlídce současného umění, uzavřela svou výstavu, a tím i celý izraelský pavilon. Prohlásila, že si velice váží příležitosti vystavit svá díla (zabývající se mateřstvím), ale „konflikt v Gaze je větší než já“. Pavilon bude otevřen, teprve až se vrátí Hamásem unesená rukojmí a dojde k příměří. Propalestinské hnutí Art Not

ZPRÁVY ZE SVĚTA



Jürgen Serke (1938–2024) na snímku Karla Cudlína.

Genocide Alliance se snažilo, aby vedení bienále zakázalo vstup izraelským umělcům, petici za bojkot izraelského pavilonu podepsalo na 22 tisíc umělců všemožných směrů. Italský ministr kultury Santiapiano jejich požadavek odmítl jako „hanebný“ a prohlásil: „Benátské bienále bude vždycky prostorem svobody, setkávání a dialogu, a ne místem, kde vládne cenzura a netolerance. Kultura je mostem mezi lidmi a národy, nikoli dělicí zdí.“

ZEMŘEL JÜRGEN SERKE

Dne 13. dubna zemřel ve věku 85 let německý novinář a spisovatel Jürgen Serke, autor výjimečného díla *Böhmische Dörfer. Putování opuštěnou literární krajinou*, v němž vrátil do povědomí nacisty zavražděné nebo vyhnané a komunisty zakázané spisovatele, kteří se stali oběťmi diktatur 20. století. Věnoval se jak polským, tak východoněmeckým a ruským exulantům, ale hlavní pozornost zaměřil na ty, kteří pocházeli z Čech. Kniha *Böhmische Dörfer* faktickými a současně osobně laděnými texty (a bohatým obrazovým materiálem) dokumentuje, jak bohatá a mnohovrstevnatá byla německojazyčná literatura a česko-německo-židovská kulturní symbióza v Praze v první polovině 20. století. Český překlad vydalo nakladatelství Triáda.

ZELENSKYJ NA SEDERU

Prezident Volodymyr Zelenskyj se během pesachových svátků připojil ke studentům kyjevské židovské školy při sederu nanečisto. Na otázku jednoho žáka, zda si prezident, který je z otcovy strany židovského původu, pamatuje, o čem je svátek Pesach, Zelenskyj odpověděl: „Myslím, že je především o svobodě, a svoboda je asi to nejdůležitější, co máme.“

Po setkání se studenty Zelenskyj hovořil s rabíny školy o souvislosti mezi údělem starověkých Izraelitů v egyptském otroctví a současnými Ukrajinci i o podobnosti situace Ukrajiny a Izraele, kdy obě země čelí válkám, jež nezačaly.

KONEČNĚ ROZSUDEK

Argentinský soud v dubnu rozhodl, že za bombový útok na židovské komunitní centrum AMIA v Buenos Aires v roce 1994, při němž zahynulo 85 lidí, stál Írán a teroristé z Hizballáhu. V téměř osmisetstránkovém rozsudku Nejvyšší trestní soud definoval útok jako „zločin proti lidskosti“ a Írán jako „teroristický stát“. Spory o bombový útok a o to, kdo je za něj odpovědný, hýbaly argentinskou politikou a právním systémem po celá desetiletí. Stály život židovského prokurátora Alberta Nismána, jenž byl zavražděn krátce předtím, než měl předložit důkazy o tom, že tehdejší prezidentka země Cristina Fernández de Kirchnerová kryla roli Íránu v útoku.

Rozsudek uvítal prezident argentinské židovské federace s tím, že nyní lze podat žalobu u Mezinárodního trestního soudu, i prezident země Javier Milei, který mj. ocenil nezávislost soudců. (am)



Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 5. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)